

ФРЕДЕРИК
БЕГБЕДЕР

Каханна
жеше
три роки

ФРЕДЕРИК БЕГБЕДЕР

КОХАННЯ ЖИВЕ

ТРИ РОКИ

Переклад Леоніда Кононовича

УДК 821.133–311.6

Б 37

Frédéric Beigbeder, *L'amour dure trois ans*, 1997

Бегбедер Ф.

Б 37 Кохання живе три роки : Роман / Фредерик Бегбедер ; пер. з фр. Л. Кононовича. — К. : КМ-Букс, 2017. — 192 с.

ISBN 978-617-7535-00-2

Відома теорія твердить: кохання залежить від рівня гормонів у крові. Не виробляється більше дофамін — прощавай, закоханість! Марк Марроньє, на жаль, переконався в цьому на власному досвіді: щойно минули перші три роки його шлюбу, як дружина йому набридла, а героя затягнув вир нової пристрасті. Але час невпинно біжить, і до критичного трирічного строку лишається всього тиждень. Невже і цього разу все повториться знову?

УДК 821.133–311.6

© Frédéric Beigbeder, 1997

© Леонід Кононович, переклад, 2016

ISBN 978-617-7535-00-2

© ТОВ «Видавнича група КМ-БУКС», 2017

*Крістині де Шастеньє
і Жанові-Мішелю Бегбедерові,
без яких ця книжка не з'явилася б на
світ (і я також)*

З усією відповідальністю
заявляю про поразку.

Скотт Фіцджеральд

А певно! Авжеж! Не треба усклад-
нювати! Треба називати речі свої-
ми іменами. Спершу кохаєш, а по-
тім більше не кохаєш.

*Франсуаза Саган
(1966 року під час обіду
в неї вдома з Бріжіт Бардо
і Бернаром Франком)*

I

СПОЛУЧЕНІ ПОСУДИНИ

З часом кохання минається

Кохання — це битва, яку програєш за-
здалегідь.

На початку все гарне, навіть ви. Ви й не спо-
дівалися ніколи, що так шалено закохаєтеся. Ко-
жен день — це просто диво якесь. Жодна душа на
землі ще не зазнавала такої втіхи. [Щастя таки іс-
нує, і воно просте — це кохане обличчя.] Весь світ
усміхається тобі. Цілий рік життя є одним соняч-
ним ранком, навіть увечері, навіть тоді, коли йде
сніг. Ви пишете книги про це. Ви хутчій берете
шлюб — про що тут думати, коли таке щастя пе-
репало? Як замислюватися, то сумно стає; нехай
перемагає життя.

Другого року все починає трохи мінятися.
Ви стаєте ніжним. Ви пишаєтеся тією злагодою,
що запанувала поміж вами. Ви розумієте вашу

дружину з півслова; що то за щастя, як ти не сам! На вулиці вашу дружину плутають з вашою сестрою: це лестить вам, та трохи і дратує. Ви дедалі рідше кохаєтеся, та вважаєте, що це не так і важливо. Ви певні, що ваше кохання міцнішає з дня крізь день, хоч насправді кінець уже близько. Ви бороните свій шлюб у розмовах з неодруженими приятелями, а вони не впізнають вас. А самі ви впізнаєте себе, коли товчете завчений напам'ять урок, насилу стримуючись, щоб не зиркати услід звабливим паннам, що всенький світ осявають?

Третього року ви вже попускаєте собі віжки й пестите поглядом гарнюніх дівчат, які всю вулицю осявають. Ви вже не розмовляєте з дружиною. Цілі години сидите ви з нею в ресторані, слухаючи балачки сусідів за столом. Наближається та мить, коли ви вже і хвилини не зможете терпіти вашої дружини, бо закохалися в іншу. І лише в одному ви не помиляєтеся: життя таки сказало своє слово. Третього року заявляють дві новини — добра і лиха. Добра: остогидла вам дружина кидає вас. Лиха: ви починаєте нову книжку.

Розлучення як свято

Щоб добре кермувати напідпитку, треба поцілювати поміж будинками. Марк Марроньє обертає акселератора, і його моторолер стрибає вперед. Він петляє поміж автами. Вони блимають йому фарами й сигналять, мов на сільському весіллі, коли він їх зачіпає. Що за іронія долі: сьогодні Марроньє святкує своє розлучення! Цього вечора він прямує маршрутом №5-2, і часу гаяти не годиться, бо треба відвідати п'ять шинків («Кастель» — «Будда» — «Бюс» — «Кабаре» — «Квін»), це вже ого стільки, а ще ж майте на увазі, що, як свідчить його назва, цей маршрут виконується двічі за ніч.

Він часто виїжджає сам. Гуляки — люди самотні, хоч довкола них безліч невиразно знайомих облич. Вони підбадьорюються, як ляснуть один одного по долоні. Кожен новий поцілунок для

них здобич. Примарної ваги їм додає те, що вони вітаються зі славетними людьми, хоч самі й за холодну воду не бралися ніколи. Вчащати вони намагаються до галасливих місцин, щоб не треба було балакати. Свята для того і створені, щоб можна було приховати свої думки. Мало хто знає стільки люду, як Марроньє, і мало хто настільки самотній, як він. Цього вечора у нього не просто свято, а *divorce party**! Слава! Для початку він придбав у кожному шинку по плящині й добряче хильнув з кожної. Ох, Марку Марроньє, та ти просто Князь Ночі, всі захоплюються тобою: коли ти їдеш оце, власники нічних клубів цілують тебе в губи, ти минаєш дівчат, що стоять у черзі біля входу, тобі дають найкращого столика, ти знаєш усіх на прізвища, ти регочеш з усіх дотепів (навіть і геть несмішних), тебе задурно частують наркотиками, ти скрізь пишаєшся на світлинах, повірити неможливо, якого успіху ти доскочив у світській хроніці за декілька років! Набоб, та й годі! «Світський лев!» Але поясни тоді, чому дружина твоя ушилася від тебе?

— Ми розлучилися за взаємною незгодою,— каже Марроньє, заходячи до «Бюсу».

* Вечірка з нагоди розлучення (англ.).— Тут і далі прим. ред.

І додає: — Я побрався з Анною, бо вона була янголом, і це ж таки було причиною нашого розлучення. Мені здавалося, що я шукаю кохання, аж я збагнув, що все, чого мені хочеться, це втекти.

Мовчання, потім він переводить балачку на інше.

— Нехай йому всячина,— вигукує він,— дівчата тут нічогенькі, треба було почистити зуби, перш ніж зазирнути сюди. Ох, панно, ви гожі, немов зоря! Можна роздягнути вас?

Отакий він, цей Марк Марронье: в своєму велюровому костюмі корчить із себе брутального, бо соромиться бути лагідним і добрим. Йому щойно виповнилося тридцять років: перехідний вік, бо ти надто вже старий, щоб бути молодим, і замолодий, щоб бути старим. Він зі шкури пнеться, щоб виправдати свою репутацію й нікого не розчарувати. І так намагається розширити коло своїх контактів, що потроху вже стає карикатурою на самого себе. Набридло вже йому доводити, що він добрий і вдумливий чоловік, то він корчить злого і легковажного, поводить розгнуздано, навіть скажено. І це помилка, бо як він гукає на танцювальному майданчику: «Послухайте, я розлучився!» — то ніхто не кидається його втішати,

й лише промені лазерів, неначе шпаги, пронизують його серце.

Аж надходить пора, коли ноги вже не тримають його. Заточуючись, він сідає на моторолера. Ніч морозна. Рвонувши з місця, Марк відчуває, як щоками його котяться сльози. Певне, од вітру. Повіки його наче з мармуру. Шолома він не надіває. Дольче Віта? Що за Дольче Віта? Де воно? Забагато спогадів, забагато треба забути, завеликий труд — стерти все з пам'яті, стільки треба буде гарних моментів зазнати, щоб вони витіснили все, що було досі!

Він зустрічає приятелів у «Бароні», на вулиці Марсо. Шампанське дороге, дівчата теж. От, наприклад, як хочеш покохатися з двома дівчатами, то плати шість тисяч, а як з одною, то три. Навіть знижки не дають, лярви,— хочуть, щоб готівкою платив; Марк виходить, щоб зняти грошей в банкоматі зі своєї «блакитної картки»*, вони тягнуть його в готель, роздягаються в таксі, смокчуть у нього гуртом, а він знай нахиляє їхні голови; в номері вони намащуються запахущими олівами, й він порає одну, а друга тим часом

* *Carte Bleue* — французька дебетова карта, аналог «Візи» або «Мастеркард».

захланно її облизує; за якусь часину, не в змозі отримати втіхи, він імітує оргазм, а потім іде до ванної, щоб тихенько вкинути до смітниці порожнього презерватива.

Повертаючись вранці у таксі, він чує:

*В чарки присмак гіркий,
День минув — завтра новий.
Оркестра
В старосвітському убранні
Грає,
І в житті моїм порожнім
Відлуння.*

(Крістоф, «Прегарний дивак»)

І він вирішує, що відтепер буде мастурбувати перед виїздом, щоб не було таких спокус.

На пляжі, самотній

Усім добридень, я автор. Не соромтеся вдиратися в мої мізки, перепрошую за вторгнення. Годі вже шахрувати: я вирішив сам стати головним героєм. Зазвичай зі мною нічого особливого не коїться. Ніхто не вмирає коло мене. Наприклад, я ніколи не був у Сараєві. Мої драми розгортаються в ресторанах, нічних клубах і помешканнях з ліпленням. Найбільша трагедія, що сталася зі мною, це те, що мене не запросили на вшанування Джона Гальяно. І раптом, з доброго дива, я помираю від туги. Знаю, була пора, коли мої приятелі пиячили, потім вони вживали наркотики, а тепер вони розлучаються, перш ніж померти. І коїться все воно в дуже веселих місцевостях, наприклад, на пляжі в Сен-Тропе, що зветься Червоне Вітрило, там страшенна спека, євротанці на шинквасі бару, і щоб освіжити

люмпен-кицюнь у бікіні, їх поливають «Крісталь Редерером» по мільйону за 0,75 літра, а далі обсмоктують їм пупчики. Довкола мене силувано сміються. Втопитися б у морі, але там забагато люду катається на водних лижвах.

Чому дозволив я, щоб мені диктував як жити зовнішній лоск? Часто кажуть, що треба зберігати цей «зовнішній лоск». А я кажу, що треба нищити його, бо це єдиний спосіб порятувати себе.

IV

Найсумніша людина, яку я зустрічав у житті

Взимку в Парижі є такі місцини, де холодніше, ніж деінде. Хоч скільки чарок вихилиш, все одно здається, наче вітрюган просто-таки наскрізь пронизує ті шинки. Холодна пора бере гору. Навіть у натовпі дригониш.

Завжди робив я усе, як годиться: народився у пристойній місцині, навчався в ліцеї Монтеня, потім у ліцеї Людовика Великого, вищу освіту здобув у закладах, де зустрічав розумних людей, запрошував їх на танці, а декотрі навіть запрошували мене на роботу; одружився я з найвродливішою дівчиною, яку знав. І чому така холодюка тут? Коли ж я ото так схибив? Все я робив, щоб ви були задоволені; бути, як усі,— тільки цього я прагнув. То чому ж я не маю права на це? Чому, замість простого

щастя, що було мені обіцяне, я здобув тільки цілу купу прикрощів?

Я мертва людина. Щоранку прокидаюся з непереборним бажанням спати. Вбираюся я в чорне, бо ношу жалобу по самому собі — по тому чоловікові, яким хотів би я бути. Механічною ходю простую я вулицею Мистецтв — вулицею, де помер Оскар Вайльд, як оце і я. Іду до ресторану, щоб нічого не їсти. Метрдотелі аж дратуються, що я їй не торкаюся їхніх страв. А багацько бачили ви небіжчиків, котрі все з'їдають та ще їй облизуються, мов коти? Отож чарчину я вихиляю натще. Воно їй добре: відразу п'янієш. Недобре: можна заробити виразку шлунка.

Я більше не всміхаюся. Це понад мої сили. Я вмер і похований. Я не роблю дітей. Мерці не розмножуються. Я — мрець, що потискає долоні людям у шинках. Дуже товариський мрець, та ще їй страшенно змерз. Гадаю, я найсумніша людина, яку я бачив у своєму житті.

Взимку в Парижі, коли температура опускається нижче нуля, людина тягнеться до освітлених залів кав'ярень. Там, забившись усередину стада, можеш уже нарешті тремтіти.

Термін придатності

Можна бути високим, чорнявим і плакати. Щоб докотитися до цього, треба раптом усвідомити, що кохання триває три роки. Такого відкриття не побажаю я і найлютішому своєму ворогові, втім, це жарт — ворогів у мене нема. У снобів нема ворогів, тим-то й кажуть вони різну гидоту про людей, щоб ті вороги у них з'явилися.

Комар живе один день, троянда — три дні. Кіт живе тринадцять років, кохання — три роки. Отак воно ведеться. { Спершу рік пристрасті, потім рік ніжності і нарешті рік нудоти. }

Першого року кажуть: «Як ти мене покинеш, я піду з життя».

Другого року кажуть: «Як ти мене покинеш, я страждатиму, але якимось переживу це».

Третього року кажуть: «Як ти мене покинеш, я відсвяткую це з шампанським».

Ніхто й не натякав вам, що кохання триває три роки. Коханці ще й як бережуть цей секрет. Вас запевняють, що це на все життя, тоді як з погляду хімії кохання зникає за три роки. Он у жіночому часописі я прочитав: кохання — це короткочасне зростання кількості дофаміну, норадреналіну, пролактину, люліберину й окситоцину. Маленька молекула феніл-етиламіну (ФЕА) викликає відчуття піднесеності, збудження й ейфорію. Кохання з першого погляду — це насичення ФЕА нейронів лімбічної системи. Ніжність — це ендорфіни (опіум на двох). Суспільство дурить вас: воно продає вам велику любов, тоді як наукою уже доведено, що ці гормони перестають діяти через три роки.

Та й статистика свідчить: пристрасть триває пересічно 317,5 днів (а я оце думаю собі, що ж відбувається упродовж отієї останньої денної половини), і в Парижі дві з трьох подружніх пар розлучаються за три роки після шлюбної церемонії. В демографічних щорічниках ООН фахівці з перепису населення ставлять від 1947 року запитання про розлучення мешканцям шістдесяти

двох країн. Більшість розлучень сталася упродовж четвертого року шлюбного життя (це означає, що розпочалося воно все наприкінці третього року). «В Фінляндії, в Росії, в Єгипті, в Південній Африці сотні мільйонів чоловіків і жінок, що стали об'єктом вивчення ООН і розмовляють різними мовами, мають різний фах, по-різному вбираються, користуються різною валютою, моляться різним богам, бояться різних демонів, плекають нескінченно розмаїті мрії та ілюзії... зазнають зростання кривої розлучень за три роки спільного життя». Ця банальність — тільки ще одне приниження.

Три роки! Статистика, біохімія, мій особистий досвід: тривалість кохання залишається завжди однаковим. Бентежний збіг. Чому три роки, а не два, чи чотири, чи п'ять років? Як на мене, цей показник підтверджує наявність трьох етапів, що їх часто розрізняли Стендаль, Барт і Барбара Картленд: Кохання — Ніжність — Нудота, цикл з трьох ступенів, кожен з-поміж яких триває рік — тріада, непохитна мов Свята Трійця.

Першого року купують меблі.

Другого року переставляють меблі.

Третього року ділять меблі.

І все підсумовує пісня Ферре: «Минає час, і ми вже не кохаємо». Хто ви такі, щоб змагатися з залозами і нейротрансмітерами, що неухильно провадять до передбаченого краю? Можна сперечатися з поетами-ліриками, та проти природничих наук і демографії нічого не вдієш.

Коли клубочок розмотується

Додому я причвалав зморений мов пес. О Господи, хіба ж можна так мордувати себе в моєму віці! Культ пияцтва можна сповідувати у вісімнадцять років, а в тридцять це жалюгідно. Я лигнув половину екстезі, щоб безперешкодно цілуватися з незнайомками. Без цього я не зважився б спробувати — надто вже сором'язливий. Не злічити, скількох дівчат не наважився я поцілувати, тому що боявся заробити одкоша. В цьому мій чар: я не певен, чи справді я привабливий. У «Квіні» дві гарненькі білявки напідпитку, що нишпорили язичками у мене у вухах, створюючи ефект стереофонічного булькання, поспиталися:

— До тебе подамося чи до нас?

Міцно поцілувавши їх обох (і куснувши чотири їхні циці), я гордо відказав:

— Ви до себе, а я до себе. Нема в мене презервативів, та й сьогодні я святкую своє розлучення, то боюся, що в мене не встане.

Сів на моторолера і приїхав до свого порожнього помешкання. І всередині все похололо від страху: екстезі таки взяло мене. А який зиск: чи варто було цілу ніч тікати від себе, щоб урешті спіткати самого себе вдома? В кишенях свого пальта я знайшов рештки кокаїну в пакетику. Вхлинув простісінько з крафтового паперу. Це трохи пом'якшить депресію. На носі поприліплювалися білі грудочки. Тепер не сплю. Вже дніє, незабаром Франція повалить до праці. Тим часом один парубійко зі сповільненим розвитком і з місця не рушить. Надто вже очамрівши, щоб писати або читати, дивитимуся у стелю, зціпивши зуби. Лице червоне, ніс білий — глянув у люстро, то чистісінько тобі блазень з негативу!

Не піду до праці сьогодні. Маю чим пишатися: відмовився від бісексуального групового сексу наступного дня після розлучення. Набридли всі ці дівки: з ними спиш, а прокидатися не хочеться.

Крім молока, що біжить через край каструлі, немає на землі нічого жалюгіднішого, ніж я.

Рецепт для доброго гумору

Повторюйте ці три фрази:

- 1) ЩАСТЯ НЕ ІСНУЄ.
- 2) ЛЮБОВ НЕМОЖЛИВА.
- 3) НІЧОГО НЕМА СЕРЙОЗНОГО.

Без жартів: це здається якоюсь дурницею, та цей рецепт порятував мене, коли я вже геть упав духом. Як буде у вас депресія, то спробуйте. Дуже раджу.

А ще тримайте список сумних пісеньок, які варто слухати, щоб піднятися на душі: «April come she will» Саймона & Гарфункеля (двадцять разів), «Trouble» Кет Стівенс (десять разів), «Something in the way she moves» Джеймса Тейлора (десять разів), «Якби тебе не було» Джо Дассена (п'ять разів), «Sixty years on» й «Border

song» Елтона Джона (сорок разів), «Everybody hurts» гурту РЕМ (п'ять разів), «Кілька слів кохання» Мішеля Берже (сорок разів, та ліпше нікому не кажіть), «Memory Motel» гурту «Роллінг Стоунз» (вісім з половиною разів), «Living without you» Ренді Ньюмена (сто разів), «Caroline No» гурту «Біч Бойз» (шістсот разів), «Крейцера соната» Людвіга ван Бетховена (шість тисяч разів).

Прегарна добірка — в мене й гасло готове:

*Добірка похмурих пісень
Утішить вас в чорний день.*

Для тих, що пропустили початок

У тридцять років я нездатний глянути у вічі гоїй дівчині, щоб не зашарітися. Просто-таки вражає така емоційність. Надто вже пересичений, щоб по-справжньому закохатися, та заразом і за-надто чутливий, щоб залишатися байдужим. Одне слово, надто слабкий, щоб залишатися в шлюбі. Та що за оса мене вкусила? Звісно, велика спокуса відіслати вас до попередніх двох книжок, та це було б не дуже *fair-play*^{*}, враховуючи те, що ці романтичні шедеври розкритикували відразу після того, як вони зазнали такого успіху.

Отож, підсумуймо попередні епізоди: я був безтурботним гулякою, типовим продуктом нашого суспільства непотрібної розкоші. Народився я 21 вересня 1965 року, за двадцять років після Освенціма, першого дня осені. Я прийшов

* Тут: чесно (*англ.*).

на світ, коли з дерев почало падати листя, а дні стали коротшати. Тим-то, може, й розчарований я такий удався. На хліб заробляв я, низаючи слово за словом, у часописах і рекламних агенціях, ці останні мали ту перевагу, що за меншу кількість слів платили більше. Зажив популярності, організуючи свята тоді, коли у Парижі не стало свят. Зі словами воно, звісно, не має нічого спільного, проте саме завдяки цьому я зробив собі ім'я, певне, тому що за нашого часу низальники слів вважаються не такими важливими, як люди, чії світлини з'являються в рубриці нічного життя у декотрих часописах.

Я здивував тих, хто цікавився моєю біографією, коли одружився з любові. Така днина тоді була, що мені здалося, ніби в очах моєї коханої промайнула вічність. Гасаючи з вечірки на вечірку, з роботи на роботу, щоб уникнути журби, я раптом уявив, що буду щасливий.

Анна, моя дружина, була мов фея, врода її була осяйна, майже неможлива. Занадто вродлива, щоб бути щасливою, та я запізно це второпав. Цілі години дивився я на неї. Часом вона помічала це і починала сварити мене. «Не дивися на мене,— верещала вона,— мені ж ніяково!» Та я однак дивився на неї, це стало моїм улюбленим

видовищем. Отакі хлопці, як я, ті, що в дитинстві були кумедні й недолугі, настільки дивуються з того, що їм пощастило звабити дівчину, що відразу ж пропонують їй узяти шлюб.

Продовження не відзначається великою оригінальністю: щоб не заглиблюватися в деталі, скажу, що ми оселилися в помешканні, яке було замале для такого великого кохання. Ми й самі не помітили, як почали дедалі більше часу збувати поза домівкою, аж незабаром нас затягнуло у вир дуже сумнівних розваг. Люди казали про нас:

— Ці двоє майже не б'увають удома...

— Сердеги... Не з медом їм, либонь!

І люди близькі були до правди, хоч і тішилися з того, що їм щастило запопасти гарну дівчину на свої дурнуваті вечірки.

Життя влаштоване так: нехай-но станете ви почуватися бодай трохи щасливим, як воно поставить вас на місце.

Та й ми вірні не були одне одному.

Розлучилися ми так само, як і побралися,— самі не знаючи нащо.

Шлюб — це величезна облуда, нечуване шахрайство, страшенна брехня, що на неї ми клюнули, мов дітваки. Чому, питаєте? Як це сталося? Дуже просто. Хлопець просить руки у дівчини,

яку кохає. Він страшенно переляканий (ох, як це гарно!), він шаріється, він пітніє, затинається, а в неї очі сяють мов зорі, вона нервово хихотить і просить його повторити, щó він оце допіру сказав. Та ось вона сказала «так», і на них спадають нескінченні обов'язки, родинні сніданки, обіди, списки гостей, примірювання суконь, сварки; перед його (чи її) батьками, як ото кажуть, ні дихнути, ні перднути, тримайся шттивно, всміхайся повсякчас, це жахіття триває і триває, а це ж тільки початок: далі, як самі побачите, все буде влаштовано так, щоб вони зненавиділи одне одного.

ІХ

Злива в Копакабані

Казки про фей існують лише в казках про фей. Правда набагато прозаїчніша. Правда завжди прозаїчна, тому всі брешуть.

Правда — це світлина іншої жінки, знайдена за недоглядом в моїй дорожній валізі, в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), перед Новим роком. Правда в тому, що любов розпочинається ружами, а закінчується колючками. Анна шукала свою щітку до волосся, і коси її стали сторч, коли вона уздріла фото тієї жінки вкупі з любовними листами, що написала їх не вона.

В аеропорті Ріо Анна послала мене під три чорти. Вона хотіла сама повернутися до Парижа. Я нездатний був заперечувати їй. Вона здивовано плакала. То був жах людини, що за двадцять секунд згубила усе, що мала. Маленьке гоже дівча,

яке раптом виявило, що життя страшне і шлюб його розпався. Нічого вже вона не бачила — ні аеропорту, ні черг, ні інформаційних табло, все щезло, крім мене, її ката. Ох і шкодую я тепер, що не обняв її тоді! Та я сторопів од того, що вона плакала і плакала, а всі дивилися на нас. Завжди ніяковієш, коли люди бачать, що ти мерзотник.

Замість перепросити, я сказав їй: «Іди, а то на літак запізнишся». І нічого не сказав, щоб порятувати її. Як думаю про це зараз, то моє підборіддя починає тремтіти. Очі її були благальні, смутні, імлісті, ненависні, стомлені, занепокоєні, розчаровані, невинні, гордовиті, зневажливі, та, як і раніше, залишалися вони блакитними. Ніколи не забуду: ті очі пізнали, що таке біль. І з цією підлістю треба було жити далі. Співчувають тим, хто страждає, а катів зневажають. Що ж, викручуйся тепер, ти вже великий хлопчина. Ти ж порушив свої обітниці. Згадай оті слова з «Адольфа»*: «Найголовніша проблема в житті — це страждання, якого ти завдаєш, і найскладніші метафізичні виверти не можуть виправдати людину, що розбила серце тій, котра любила її».

* Класичний роман французького письменника Бенжамена Констана (1767-1830).

Потім я самотньо вештався Копакабаною, серце моє було розбите, я пиячив, осамітнений, як ніхто на білому світі, вицмулив двадцятки кайпірінгасів, на душі було хріново, почувавсь я негідником і потворою. Ото зробитися б якоюсь холодною каменюкою... Вперше за десятки років у Ріо на Новий рік лляв дощ. Кара Господня! Уклякнувши на піску, під оглушливе бахкання тамбуринів, я теж проллявся дощем.

Бувають такі ночі, коли сон стає розкішшю. Заснути, щоб прокинутися від лихого сну. Хотілося, щоб усього цього ніколи не було. Кортіло перекреслити своє життя. Бо найгірше зло коїш собі, як змушуєш страждати іншого.

Авжеж, правда воно, я пригадую ту ніч, коли перестав спати. Мільйони бразильців у білому, під дощем, на березі. Величезний феєрверк перед Меридіаном. Треба було жбурнути у воду білі квіти і загадати бажання, яке боги мають виконати в наступному році. Я кинув букет у море і від щирого серця побажав, щоб усе владналося. Хтозна, що там вийшло не так: чи то квіти мої не припали до вподоби, чи богів не було вдома. Так чи так, а воно не владналося.

Х

Палац правосуддя в Парижі

Розлучення — діло завжди непросте. Яким же лайном поробилися ми, гадаючи, що йдеться про таку собі простеньку процедуру? Анна повірила в мене. Вона довірила мені своє життя перед Богом (а ще важливіше, перед Французькою Республікою). Я підписав угоду, згідно з якою пообіцяв їй завжди опікуватися нею і глядіти наших дітей. І обманув її. На розлучення подала вона: все правильно, адже одружитися пропонував я. Дітей у нас не було, що ж, тим ліпше. Я зрадник і падлюка, а для батька родини цього забагато. Визнаю себе винним, щоб позбутися почуття провини.

Чому під час розлучення ані душі немає? Як я одружувався, то всі мої друзі були там. А в день розлучення, важко повірити, я сам-самісінький.

Ні свідків, ні дружок, ні рідні, ні приятелів на підпитку, які ляскали б мене по спині. Ні квітів, ні віночків. Мені хотілося б, щоб на мене жбурляли чимось, як не рисом, то бодай гнилими помідорами, наприклад. Як виходиш з Палацу правосуддя, то це якраз те, що й треба жбурляти. То де вся ця рідня з друзями, що напихалася птіфурами на моєму весіллі, а тепер учинила мені бойкот, хоч насправді має бути навпаки — шлюб треба брати самому, а розлучатися за підтримки всіх друзів?

Здається, декотрі англіканські пастори організовують релігійні церемонії розлучення з взаємної згоди, благословляють розлученців, а обручки урочисто там вручаються священикові. «Панотче, повертаю вам цю обручку на знак того, що шлюбові моєму гаплик». Гадаю, в цьому щось є. Папа римський має розглянути це питання: адже люди тоді пливом попливуть до церкви, а перепродаж обручок принесе більше зиску, ніж пожертви, хіба ні? Пречудова ідея, думав я собі, поки суддя намагався помирити нас. Запитав нас, Анну й мене, чи ми певні того, що хочемо розлучитися. Так розмовляв з нами, наче ми — чотирирічні дітлахи. Мені кортіло відтягти йому, що ні, ми прийшли сюди грати в теніс.

А потім я схаменувся й усвідомив, що він вивів нас на чисту воду: правда його, ми — чотирирічні дітлахи.

Розлучення — це духовне позбавлення цноти. За відсутності «добрячої війни», якої ми заслуговуємо, це лихо (таке саме, як ото втратити матір чи батька, лишитися паралізованим внаслідок автокатастрофи, позбутися житла внаслідок незаконного звільнення) можна назвати єдиною подією, що робить з нас чоловіків.

...а що як адюльтер зробив мене дорослим?

Можна вдавати, ніби ти байдужий до розлучення, та швидко надходить та жахлива мить, коли розумієш, що від «сплячої красуні» ви перейшли до «Ми ніколи не постаріємо разом». Прощайте, чарівні спогади, пора відмовитися від зворушливих прізвиськ, що їх ви давали одне одному, спалити світлини весільної мандрівки, вимикати радіо, коли там звучить пісня, під яку ви наспівували обоє. Вас дратують невинні фрази на кшталт «Як мені вбратися?» або «Що ми робимо сьогодні увечері?», бо від них на думку спадають недобрі спогади. На очах у вас чомусь закипають сльози, коли ви ненароком зустрічаєтеся

в аеропорту. І навіть «Пісня над піснями» стає тортурою. «Гарні щічки твої поміж шнурами перел, а шийка твоя між разками намиста... Забрала ти серце мені, моя сестро, моя наречена, забрала ти серце моє самим очком твоїм, разочком од-неньким намиста свого!*»

І зустрічатися тепер ви будете тільки у присутності усміхненої адвокатки, яка, на довершення до всього, ще й вагітна виявилася — черево до самого носа. Цьомнете одне одного, як давні друзі. Підете випити кави до забігайлівки, наче їй не сталося допіру ніякої катастрофи земного масштабу. Люди довкола вас продовжуватимуть собі жити. Недбало перекинетесь кількома словами, а потім розійдетесь собі в різні боки, і це буде назавжди. Останньою брехнею буде «До побачення».

* «Пісня над піснями», 1:9; 4:9, пер. Івана Огієнка.

Тридцятирічний чоловік

В моєму середовищі не замислюються над жодними запитаннями до тридцяти років, а тоді вже, певна річ, запізно відповідати на них.

Ось як воно відбувається: тобі двадцять років, ти коїш ту чи ту дурницю, а потім прокидаєшся,— а тобі вже тридцять! І гаплик: твій вік уже ніколи не розпочинатиметься числом 2. Треба зважитися бути на десять років старішим, ніж десятиліття тому, і на десять кілограмів важчим, ніж торік. Скільки років лишилося тобі жити? Десять? Двадцять? Тридцять? Пересічна тривалість життя прогнозує тобі сорок два роки, якщо ти чоловік, і п'ятдесят, якщо ти жінка. Та тут не враховуються недуги, випадання волосся, плями на руках. Ніхто не запитує себе: чи все ми взяли від життя? Чи могли ми жити інакше?

Чи живемо ми з тією людиною і в тому місці? Що нам пропонує цей світ? [Від народження до смерті наше життя котиться наїждженою колією, і треба мати нелюдську сміливість, щоб змінити його напрям.]

У двадцять років мені здавалося, ніби про життя я знаю все. У тридцять років я дізнався, що нічогосінько про нього не знаю. Десять років згаяв я на те, щоб дізнатися про речі, які потім доведеться пустити в непам'ять.

Все було аж занадто добре. Треба остерігатися ідеальних пар: вони надто вже люблять бути гарними; вони намагаються усміхатися, наче роблять промоцію новому фільму на Каннському фестивалі. В шлюбі з кохання найгірше те, що він бере зависоко. Єдина дивовижна подія, що може статися зі шлюбом з кохання, це крах. Бо що ж інакше? Життю край. Ми побували в раю, ще й жити не розпочавши. І доведеться сидіти до самісінької смерті в тому самому прегарному фільмі з тими самими бездоганними акторами. То не життя. Як маєш усе й відразу, неодмінно починаєш очікувати катастрофи як визволення. Катастрофи, що звільнить від усього цього.

Довгенько не міг я зізнатися собі, що одружився для оточення, що шлюб — учинок, який здійснюють не для себе. Ми беремо шлюб, щоб подразнити друзів чи потішити батьків, або ж і для того, і для того вкупі, а часом і навпаки. За нашого часу дев'ять з десяти пристойних весіль становлять собою таку собі повинність, світські церемонії, що на них розсилають запрошення батьки, яким нема куди подітися. Деколи, в особливо тяжких випадках, батьки нареченої спершу з'ясовують, чи є майбутній зять у довіднику «Хто є хто», оцінюють вагу обручки — чи багацько там каратів — і вимагають помістити репортаж у світській хроніці газети «Монд». Але це, звісно ж, крайнощі. Ми одружуємося точнісінько так, як складаємо іспит на атестат зрілості чи на водійські права: завжди ті самі рамки, що в них треба убгатися, щоб бути нормальним, нормальним, будь-що **ВІДПОВІДАТИ НОРМІ**. Якщо ліпше від усіх не вдається, то намагаєшся бодай не пасти задніх, а то, не дай Боже, виявишся гіршим від усіх. І це найліпший спосіб погубити справжнє кохання.

А шлюб — це ж не лише стереотип, який накинуло нам буржуазне суспільство, це ще й об'єкт інтенсивного промивання мізків,

у якому беруть участь і реклама, і кіно, і журналістика, і навіть література; загальна облуда, що врешті зводить мрії гожих панночок до обручки на пальчику і білої сукні, а без цього воно їм і на думку б не спало. Про Велике Кохання, авжеж, з його злетами і спадами, вони, звісно, марили б, а то нащо їм жити? Та про шлюб, Інститут-що-робить-з-кохання-тягар, «ярмо довічної любові і спілку до німих дощок» (Мопассан) — ніколи. В досконалішому світі двадцятирічні панни не ловилися б на цю принаду. Мріяли би про справжні почуття, про пристрасть, про абсолют — тільки не про абищо, вбране у позичений фрак. Чекали б на Чоловіка, що зуміє дивувати їх кожного білого дня, а не Чоловіка, що даруватиме їм стелажі з «Ікеї». Вони б дали Природі — інакше мовлячи, Бажанню — змогу робити своє діло. Як на лихо, розчаровані матусі зичать своїм донькам такого самого нещастя, а самі доньки бачили забагато мильних опер. І вони чекають Прегарного Принца, втовкмачивши в свої мізки цей дурнувятий рекламний образ, що плодить невдах, майбутніх старих дівок і гаргар, тому що щасливими їх може зробити лише той чоловік, який далекий від досконалості.

Зрозуміло, буржуа присягатимуться вам, що це вчорашній день, що тепер інші звичаї, та повірте гіркому досвіду потерпілого: ніколи тиск не був такий сильний, як за нашої псевдовільної пори. Шлюбний тоталітаризм продовжує щодня увічнювати лихо з покоління в покоління. Нас заманюють у ці тенета в ім'я надуманих і заяложених принципів з одною-єдиною метою — знову і знову примножувати спадок горя і лицемірства. Нівечити життя так само є улюбленим спортом давніх французьких родин, і вони свою справу добре знають. Мастаки в ній. Авжеж, і сьогодні можна з тим самим успіхом написати: родини, я вас ненавиджу.

Ненавиджу ще дужче від того, що збунтувався я пізно, аж надто пізно. Як по правді, все воно мені подобалося. Я, бовдур такий з беарнського комина, страшенно пишався, одружившись з Анною, порцеляновою кицюнькою шляхетного походження. Я був недалекий, чванливий, наївний і дурненький. Тепер розплачуюся за це. Я заслужив це фіаско. Я був, як і всі ви, мої читальники, певен, що являю собою виняток, який підтверджує правило. Звісно, мене ця чаша обмине, вже хто, а ми таки перейдемо цю річку, не намочивши ніг. Крах — це для інших. Та одної

гожої днини кохання пішло від нас, і я наче огов-
тався. Ще якийсь час я намагався бути люблячим
чоловіком. Та я надто довго брехав самому собі,
щоб не почати пізніше чи раніше брехати й ще
комусь.

XII

Втрачені ілюзії

Наше покоління занадто поверхове для шлюбу. Нам одружитися все одно як до «Макдональдсу» зазирнути. А потім починаємо метатися. Бо хіба перебудеш усе життя з однією людиною в суспільстві тотального метання? За доби, коли улюбленців, президентів, мистецтва, стать і релігію міняють мов рукавички? І чому це почуття під назвою кохання буде винятком з цієї загальної шизофренії?

Та й, головне, звідки ця чудна примха — треба зі шкіри вилузуватися, щоб стати щасливим неодмінно з однією-єдиною людиною? З 558 типів людських спільнот моногамні тільки 28%. Більшість видів тварин полігамні. Про чужопланетян і казати нема чого: Галактична Хартія

X23 давно вже заборонила моногамію на всіх планетах типу В-871.

Шлюб — це ікра на сніданок, на обід і на вечерю: тим, що страшенно любиш, теж можна об'їстися. «Та будь ласка, ще ложечку! Що, не лізе вже? Таж тобі нещодавно так воно смакувало, що це з тобою? Ану жери, клятий хлопчиську!»

Сила кохання, неймовірна його влада, либонь, і справді жахала західне суспільство, якщо воно створило цю систему, що має на меті відвернути вас від того, що ви любите.

Один американський дослідник нещодавно довів, що невірність має біологічну природу. Невірність, як стверджує цей поважний науковець, це генетична стратегія, що сприяє збереженню виду. Уявіть на хвилину родинну сцену. «Кохана, я зрадив тебе не задля втіхи, а задля збереження виду, уявляєш! Може, тобі воно і байдуже, та мусить хтось і про збереження виду потурбуватися! Якщо ти гадаєш, що мені воно за мед було...»

Я ніколи не зупиняюся на досягнутому: якщо мені дівчина подобається, я закохуюся, якщо закохався, хочу поцілувати, поцілував, то хочу

попорати її, попорав, хочу поселитися з нею разом, живу з нею разом — зустрічаю іншу дівчину, що мені подобається. Чоловік — ненаситна звірюка, він завжди обирає з-поміж кількох варіантів фрустрації. Якби жінка була хитріша, то не давалася б до рук, щоб змусити бігати за нею всеньке життя.

Єдине запитання в коханні таке: коли ми починаємо брехати? Чи так само ви щасливі, як і раніш, повертаючись додому, де на вас чекає та сама людина? Настає — неодмінно настає — та мить, коли вам потрібно робити над собою зусилля. Коли в слова «кохаю» вже не буде того смаку. Для мене першою ознакою стало гоління. Я голівся щовечора, щоб не колоти Анну щетиною, коли цілуватиму її в ліжку. А тоді якось уночі — вона вже спала (я десь був без неї, повернувся над ранок, таке собі дрібне свинство з тих, що їх ми дозволяємо собі, виправдовуючись шлюбним становищем) — взяв та й не поголився. Гадав, нічого такого, вона ж і не помітить. А це насправді означало, що я її більш не кохаю.

Розлучаючись, завжди купують «Розлуку» Дана Франка. Там така зворушлива перша сцена: в театрі, під час вистави, чоловік розуміє, що

дружина його більше не кохає, лише тому, що вона висмикує руку, яку він тримає в своїй долоні. Він намагається знову взяти її, а вона знову висмикує. Я думав собі: ото вже лярва! І нащо так збиткуватися? Невже так тяжко лишити руку в чоловіковій долоні, га? Думав, аж те саме стало коїтися зі мною. Я почав повсякчас відштовхувати Аннину руку. Ось, наприклад, лагідно бере вона мене за руку, чи за лікоть, чи покладе долоню мені на коліно, коли ми разом дивимося телевізор,— і що ж я бачу? Млява біляста долонька, м'якенька така. На дотик наче гумова рукавичка. Мене аж коробило. Наче дохлу рибину в руку тицьнули. Я страшенно картав себе: Боже милий, як же міг я дійти до такого? Сам став мерзотником з фільму Дана Франка. А їй ще ж кортіло сплітати свої пальці з моїми. Я опановував себе, хоч і кривився несамохіть. Схоплювався, наче мені припекло до вбиральні, а насправді хотів будь-що позбутися тієї руки. Потім повертався, мені не давало спокою сумління, я сідав і дивився на те рученя, що його так я колись любив. На ту руку, яку попросив я перед Богом. Руку, що за неї три роки тому віддав би життя, щоб ось так тримати її в своїй. Дивився і нічого не почував, тільки відразу до самого себе, сором за неї,

байдужість і бажання заплакати. І я притуляв до грудей ту дохлу рибину, припадав до неї цілунком, що був мокрий від суму і досади.

Кохання закінчується, коли неможливо повернутися назад. Так приходить усвідомлення: вода тихо біжить попід мостами, ми не розуміємо одне одного, ми розлучилися й самі не помітили як.

XIII

*Flirting with disaster**

Тієї ночі, коли я гуляв як на вмируще, до мене забалакав хтось із хлопців (хоч убийте, не пам'ятаю хто і вже тим паче де).

— Чому ти оце такий зажурений?

Пам'ятаю, я просто так і відтяв:

— Бо кохання живе три роки!

Це, либонь, уплинуло-таки: той хлопчина так і дременував од мене. Я взяв ті слова на озброєння і повторюю скрізь, де тільки можна. Коли я сумую і мене питають чому, я кажу:

— Бо кохання живе три роки.

Таку відповідь я вважаю страшенно до-тепною.

Згодом мені навіть почало здаватися, що це була б незлецька назва для книжки.

* Загравання з лихом (англ.).

Кохання живе три роки. Навіть якщо ви в шлюбі вже сорок років, у глибині душі, зізнайтеся, ви згодні, що це правда. Ви пречудово розумієте, чого зреклися, знаєте, якої миті зрадили. І якої фатальної днини перестали боятися.

Слухати, що кохання живе три роки, прикро: це таке, наче «штукар був напідпитку, то штуки не втнув» чи як дзвінок будильника посеред еротичного марення. Та вкрай необхідно зруйнувати міф про вічне кохання, основу нашого суспільства, причину нашого лиха.

За три роки подружжя має або розлучитися, або вкоротити собі віку, або завести дітей — три можливі способи визнати свою поразку.

Нам часто кажуть, що згодом пристрасть обертається «чимось іншим», що воно і міцніше, і гарніше. Що це інше і є Коханням з великої літери, що воно, звісно, не таке трепетне почуття, але й не таке незріле. Називатиму речі своїми іменами: я оце «інше» знати не хочу, якщо це Кохання, то вибачте мені, таке Кохання залишаю я людям ледачим і боягузливим, сказати б, «зрілим», тим, яким затишно в почуттях кімнатної температури. Моє кохання — з маленької літери, зате велике; вік його недовгий, та як воно вже

є, то воно ще й як відчувається. Їхнє «інше» — облуда для тих, хто задовольняється малим і заспокоює себе: мовляв, усе одно нічого ліпшого не буває. Вони нагадують мені заздрісників, що дряпають дверцята розкішних авт, бо самі купити такого не можуть.

Закінчується апокаліптичний вечір. Кортить усіх послали під три чорти, в шлунку тягар. Десь о п'ятій ранку я телефоную Аделіні Н.: це означає, що мені й справді кепсько. У мене є її хатній номер. Слухавку бере вона. «Гало? Гало? Хто це?» Голос хрипкий. Я її збудив. Чому вона не ввімкнула автовідповідача? Не знаю, що їй сказати. «Е-е... вибач, що збудив... я хотів лише побажати тобі на добраніч...» — «ХТО ЦЕ? ВИ ЗДУРІЛИ, ЕГЕ?» Я вішаю слухавку. Сиджу непорушно, узявши голову в руки, й обираю поміж упаковкою лексомілу та петлею, — а чом би не те й те разом? Мотузка в мене немає, зате є краватки від Пола Сміта, можна зв'язати кілька, то буде те саме. Англійські кравці завжди роблять їх міцнішими. Я приліплюю записку до телевізора: «ЯКЩО ЧОЛОВІК ПІСЛЯ ТРИДЦЯТИ РОКІВ ДОСІ ЖИВИЙ, ТО ВІН ДУРЕНЬ». Ото добре, що я винайняв помешкання з декоративними

сволоками. Досить стати на стілець, сюди, отак ось, і випити шклянку кока-коли з подрібненими анксиолітиками. А тепер надінь на шию самозатяжний зашморг, і як заснеш, то, найпевніше, ніколи вже не прокинешся.

Тимчасове воскресіння

Де ж пак: прокидаєшся-таки! Одне око розплющуєш, друге, голова тріщить подвійно — що від похмілля, що від величезної гулі на чолі, яка знай росте. Давно вже за полудень, а вигляд страшенно дурнувятий: лежиш долі з низкою краваток на шиї, поруч перекинута стілець, а згори дивиться прибиральниця, що приходить вряди-годи.

— Добридень, Кармеліто... Я... я довго спав?

— Ох, паночку, попросю вас, посюньтеся троха, я тут пилосмоком почистю, добре, паночку?

Потім бачиш записку на телевізорі: «ЯКЩО ЧОЛОВІК ПІСЛЯ ТРИДЦЯТИ РОКІВ ДОСІ ЖИВИЙ, ТО ВІН ДУРЕНЬ»,— і дивуєшся своїй проникливості. Ох ти ж, сіромахо! Хочеш подобатися усім гожим дівчатам, а побиваєшся через якесь розлучення! Раніше треба було цим

перейматися. Тепер біль — єдиний мій товариш. Ото вже марнування часу — намагатися піти з життя, коли й так уже мрець.

Самогубці — справді нестерпні люди. Дружина повернула мені свободу, а я, бачте, ще й ображаюся на неї за це. Ображаюся, бо вона лишила мене самого наодинці зі мною. Бо змусила мене відповідати за мої ж таки вчинки. За те, що через неї я пишу цей абзац. Раніше потерпав я від того, що пов'язаний шлюбними путами, а тепер потерпаю від того, що вільний. Ось яке воно, це доросле життя: будувати замки з піску, потім плигати на них обома ногами і будувати знову, знову і знову, пречудово знаючи, що їх змиє хвилями.

Повіки мої тяжкі, немов наближення ночі. За цей рік я дуже постарів. Як дізнається людина, що вона стара? Вона стара, якщо три дні оговтується після такої п'ятики. Стара, якщо й віку собі вкоротити як слід не може. Стара, якщо псує веселощі своєю похмурою мармизою, устрявши до молодих. Їхній смак до життя дратує, їхні ілюзії стомлюють. Чоловік старий, якщо сказав учора дівчині, що народилася 1976 року: «Сімдесят

шостий? Еге ж, пам'ятаю, того року така посуха була!»

Я покусував усі нігті, робити вже нема чого, може, піти та повечеряти?

XV

Стіна плачу (продовження)

Знаю я, що кохання — казочки, та все одно буду за кілька років пишатися тим, що вірив у нього. Цього в нас з Анною ніхто не забере: ми вірили в кохання, від щирого серця вірили. Ми стрімголов бігли на мулету з залізобетону. Не кепкуйте з нас. Ніхто ж не кепкує з Дон Кіхота за те, що він воював з вітряками.

Дуже довго єдиною метою мого життя було саморуйнування. Потім мені раптом закортіло щастя. Це просто жах, мені так соромно, вибачте мені: якось я страшенно захотів бути щасливим. Мені ще належало дізнатися ось про що: це якраз і був найліпший спосіб зруйнувати себе дощенту. Як по правді, то,

сам того не усвідомлюючи, я був послідовним хлопчиною.

Хтозна, чому я погодився повечеряти в Жана-Жоржа. Бо їсти мені не хочеться. Тут я суворий до себе: ніколи не попоїм, поки не зголоднію. Ось він, найвищий лоск: їсти тоді, коли зголоднієш, пити, коли в тебе спрага, і джигатися, коли в тебе стоїть. Та вже нехай, не чекати ж голодної смерті, щоб зустрітися з приятелями. Жан-Жорж напевно ж таки запросив усю ватагу тих дурників, моїх найліпших приятелів. Ніхто не розповідатиме про свої проблеми, бо у всіх такі самі. Поміняємо тему, щоб погамувати відчай.

Я помилився. Жан-Жак удома сам. Він хоче мене вислухати. Хапає за барки і трясе, наче я лічильник на платній стоянці, що не видав йому талона, лигнувши десять франків.

— Вчора я поспитав тебе, чого ти ходиш наче у воду опущений, а ти мені сказав, що кохання живе три роки. Послухай, дідько б тебе вхопив, ти кого хочеш в дурні пошити? Гадаєш, ти в одній зі своїх книжчин? Я ж бачу, що твоє розлучення тут ні до чого! Отож годі мене обманювати, кажи хутчій! А то нащо я й потрібен, га?

Я опускаю очі, щоб приховати їхній підозрілий погляд.

Шморгаю носом, наче застудився. І белькочу:
— Е-е... Ні, я таки не второпаю, щó ти маєш на увазі...

— Облиш! Хто вона? Я її знаю?

І я тихенько, згнітивши серце і стуливши коліна, щиросердо зізнаюся:

— Її зовуть Аліса.

XVI

Хочеш бути моїм гаремом?

Отак: Марк і Аліса побралися три роки тому. Лихо в тім, що побралися вони не одне з одним.

Марк одружився з Анною, Аліса вийшла заміж за Антуана. Таке життя: воно завжди все ускладнює — чи то, може, ми шукаємо тих складнощів на свою голову?

Ту Алісину світлину Анна і знайшла в Ріо. Пречудовний знімок поляроїдом: Аліса в бікіні на італійському пляжі неподалік Рима. Фреджене, якщо вже казати все до краю.

У нас з Алісою був «позашлюбний зв'язок». Так прозивають найчудовіші, найромантичніші пристрасті за нашого часу. Люди щодня помирають від кохання, й усе через ці «позашлюбні зв'язки». Ви часто зустрічаєте цих жінок на

вулиці. Вони й на здогад не дають, що в них є таємниця, та, може, вам трапиться нагода побачити, як ота жіночка ні сіло ні впало проливає сльози над кепським серіалом чи усміхається в метро дивовижною усмішкою, то ви зрозумієте, про що я кажу. Частенько сили в цій борні нерівні: незаміжня жінка кохає одруженого чоловіка, а він не хоче кидати дружину, це жахливо, відразливо, банально. Але ж ми обоє були сімейними людьми, коли познайомилися. Майже ідеальна рівновага. Тільки я не витерпів перший: я розлучаюся, а ось Аліса й не збирається. Нащо їй кидати чоловіка заради дурника, який скрізь волає, що кохання живе три роки?

Сказав би їй, що насправді так не думаю, та це була б таки брехня. А мені вже набридло брехати. Набрідло жити подвійним життям. Полігамія узаконена у сучасній Франції, треба тільки гарно брехати. Можна спокійно жити з кількома жінками. Потрібно лише трохи фантазії та якомога більше організаторських здібностей. Так, я сам знаю чоловіків, які мають цілий гарем, у Франції в одна тисяча дев'ятсот дев'яносто першому році. Щовечора такий паша обирає, кому зателефонувати, й найгірше те, що обраниця, бідолашка,

біжить аж падає. Щоб так жити, треба бути дипломатом і лицеміром, що, по суті, майже те саме. Та мені воно остогидло. Більше я не можу. Годі вже роздвоєння особистості в професійному житті, щоб ще і в приватному роздвоюватися. За-мріявся: як було б гарно бодай раз у житті робити щось одне.

Результат: знову сам.

Кохання — це пречудова катастрофа: знаєш, що мчиш простісінько на стіну, і все ж таки тиснеш на газ, летиш назустріч своїй загибелі з усмішкою на вустах, зацікавлено чекаєш хвилини, коли вибухне. Кохання — єдине запрограмоване розчарування, єдине передбачуване лихо, якого корить іще. Ось що сказав я Алісі, а потім на колінах стояв перед нею, благаючи піти до мене. Та марно.

XVII

Дилеми

Одного разу лихо ввійшло в моє життя, а я, бевзень такий, і досі не можу його витурити.

Найдужче кохання — нерозділене. Волів би я ніколи цього не зазнати, але така істина: немає нічого гіршого, ніж кохати того, хто не кохає вас, і разом нічого прекраснішого зі мною в житті не бувало. Кохати того, хто кохає вас, це нарцисизм. Кохати того, хто вас не кохає,— оце і є кохання. Мені хотілося випробування, досвіду, зустрічі з самим собою, яка змінила б мене: як на лихо, цього мені аж надто перепало. Я покохав дівчину, яка не кохає мене, і перестав кохати ту, що мене кохає. Я використовую жінок, щоб зненавидіти себе.

Фан-цзян запитав:

— Що таке кохання?

Учитель відказав:

— Цінувати зусилля вище, ніж винагороду за нього, — ось що таке кохання.

Конфуцій

Що ж, дякую тобі, східна бестіє, я і від винагороду не відмовлюся. Та що я кажу, адже мене кинули! Допіру Аліса дізналася, що мене кинула дружина, як вона перелякалася і позадкувала. Ні дзвінків, ні повідомлень на автовідповідач 3672, ні готельних номерів на пристрої «Бі-боп»*. І що, ліпший тепер я від набридлої коханки, що сидить і чекає, аж одружений джигун згадає про її розкішницю? Я, любитель широких авеню, виявився тепер «back street»**. Одне запитання непокоїть мене, і до нього зводиться всеньке моє життя:

* Автовідповідачі «Бі-боп» і «3672 Мемофон» — технологічні новації, що призначаються спеціально для невірників і невірниць, якими компанія «Франс-Телеком» намагається заслужити прощення за зрадливу клавішу «Біс» і неоціненну для наркодилерів «Тату». — Прим. автора.

** Тут: на задвірках (англ.).

Що гірше: кохатися, коли не кохаєш, чи кохати, не кохаючись?

Я почуваюся як цуцик Мілу з його моральними терзаннями, коли, з одного боку, янголятко закликає його чинити добро, а з другого міні-демон спонукає коїти лихо. Так і в мене: мій янгол хоче, щоб я повернувся до Анни, а чортяка нашіптує: «Спи з Алісою». В моїй голові точиться постійне ток-шоу з двома учасниками в прямому ефірі. Ліпше б той чортисько звелів мені попорати дружину.

XVIII

Верхи і низи

Життя як серіал: ціла низка сцен, що точаться поміж тими самими декораціями, за участі практично тих самих персонажів, і наступної серії завжди очікуєш з нетерпінням і певним отупінням. Отож вихід на сцену Аліси здивував мене, наче якби ото одна з трійці «Янголів Чарлі»* з'явилася в кадрі «Елен і друзів»**.

Не буду довго змальовувати Алісу, скажу просто: страус. Як і цей прудкий птах, вона цибата, приручається тяжко і ховається, насилу відчувши загрозу. Її нескінченно довгі й тонкі ноги (дві штуки їх) підпирають спокусливий бюст, де випинаються два смаковиті яблучка (теж у такій кількості). Темні коси, прямі й довгі, облямовують дуже

* Американський детективний серіал, який ішов з 1976 по 1981 рр.

** Французький молодіжний серіал 1990-х рр.

яскраве, хоч і ніжне обличчя. Тіло Алісине наче спеціально було задумане для виведення з рівноваги одружених чоловіків, які ні про що подібне ніколи їй не підозрювали або ж, навпаки, прагнули чогось такого усіма фібрами своєї душі. Цим вона відрізняється від страуса (та ще й тих здоровецьких страусячих яєць не відкладає, в цьому я особисто упевнився).

Дуже добре пам'ятаю нашу першу зустріч, сталася вона на похороні моєї бабуні, куди я приїхав без дружини: вона терпіти не могла цих родинних церемоній, зрештою, її можна зрозуміти. Рідня — нелегкий тягар, навіть якщо вона ваша, а що вже казати про чужу рідню... Втім, я їй сам умовляв її не їхати туди, казав, що бабця їй не помітить її відсутності з того світу. Хтозна, може, я відчував, що зі мною станеться щось.

Всі в церкві очей не зводили з діда: заплаче чи не заплаче? «БОЖЕ, ПОМОЖИ ЙОМУ СТРИМАТИСЯ», — молився я. Та в священика був козир напихваті: він завів мову про п'ятдесят років, що їх дідусь із бабцею прожили в шлюбі. Очі мого діда (полковника у відставці, до речі) почервоніли. Він пролив сльозу, і це був наче сигнал до старту: рідня відчинила лотоки,

всі обливалися слізьми і голосили, дивлячись на домовину. Не вірилося, що в ній бабуня. Треба було їй піти на той світ, щоб я втямив, наскільки люба вона мені. Та нехай уже. Як не я кидаю тих, кого люблю, то вони самі йдуть від мене. І я безутішно заривав, бо загалом я вразливий хлопчина.

А як утер я очі, то помітив гожу чорнявку, яка уважно дивилася на мене. Аліса бачила, як я обливався слізьми. Хтозна, чи то від переживань, чи, може, за контрастом з місцем подій, та я відчув нездоланий потяг до цього таємничого видава у чорному тісному светрі. Згодом Аліса зізналася мені, що я видався їй напрочуд гарним: що ж, скинемо цю неадекватну оцінку на рахунок материнського інстинкту. Та річ не в цьому, головне, тяга була взаємна: їй кортіло втішити мене, я відразу це помітив. Та наша зустріч відкрила мені ще одне: виявляється, найліпше, що можна зробити на похороні, це закохатися.

То була подруга якоїсь з моїх двоюрідних сестер. Вона познайомила мене зі своїм чоловіком Антуаном, симпатичним хлопчиною, мабуть, аж занадто. Коли Аліса поцілувала мене в мочки, то втямила, що я зрозумів, що вона бачила, що я бачив, що вона дивилася на мене так, як ото

вона дивилася. Ніколи не забуду першого, що я їй сказав:

— Мені подобаються обриси твого обличчя.

Мені було коли роздивитися її як слід. Молода двадцятисемирічна жінка, просто гарна. Помах довгих вій. Усміх стуленими губами, що від нього серце так і плигає у грудях, які раптом зробилися затісні. Уникливий погляд, розсипані коси, крутий вигин унизу спинки, сліпучі зуби — диво дивнеє! Мауглі Кардинале з «Леопарда»*. Бетті Пейдж**, видовжена до метра сімдесят. Паливода гамівної дії. Спокійна лярва, безсоромна скромниця. Подруга, ворогиня.

Як же це я не зустрів її раніше? Якого дідька знайомий я був зі стількома людьми, якщо ця дівчина не належала до них?

На церковній паперті було холодно. Самі розумієте, про що я, авжеж, її пипки були як тверді вишеньки під чорним тісним светром. У неї були груденята, піднесені до системи.

* Ідеться про персонажа, якого зіграла у фільмі «Леопард» (1962) Клаудія Кардинале, — вульгарну Анжеліку, доньку нувориша.

** Знаменита американська фотомодель, відома еротичними зйомками.

По-дитячому чисте личко наче не мало нічого спільного з чуттєвим тілом. Саме на мій смак, бо я понад усе на світі люблю контрасти: янгольське личко на тілі блудниці. У мене дихотомічні критерії.

Тієї самої хвилини зрозумів я, що все на світі віддам, аби лиш допустила вона мене в її життя, в її думки, в її ліжко, у все, одне слово. До втілення страуса ця дівчина була громовідводом: якщо кохання з першого погляду — це удар блискавки, то вона її притягала.

— Ти вже бувала в Країні Басків? — спитав я у неї.

— Ні, але тут наче нічогенько.

— Не нічогенько, а чудово. Шкода, що я одружений, а ти заміжня, а то ми могли б поселитися родиною десь тут на фермі.

— З вівцями?

— А певно, як же ж без них. А ще були качечки для паштету, корови для молочка, курочки для яєчок, півник для курочок, старий підсліпуватий слон, з десяток жирафів і багацько таких оце страусів, як ти.

— Я не страус, я громовідвід.

— Ого! Якщо ти ще й мої думки читаєш, то що ж це буде?

Коли вона поїхала, я довго блукав, наче зачарований, забувши про все, в Гетарі, селі поета Жана-Поля Туле і райському куточку мого дитинства. Я пішов гуляти, бадьорий та окрилений, хоч загалом ненавиджу прогулянки (та нікого це не насторожило, бо люди завжди поводяться недоладно після похорону), вештався берегом моря, здоровкаючись із кожним бескидом, з кожнісінькою хвилиною. Моя душа повна була по вінця. Все це небо належало мені. Баскське узбережжя завдало мені більше щастя, ніж бухта Ріо. Я усміхався сонним хмаринам у небі й бабці, яка на мене нітрохи не гнівалася.

XIX

Тікати від щастя, остерігаючись, щоб воно часом не наснилося

Треба обирати: або ти з кимось живеш, або цього когось хочеш. Адже не можна хотіти те, що ти маєш, це неприродно. Ось чому вдалі шлюби розбиваються вщент, допіру з'являється на обрії перша-ліпша незнайомка. Одружіться навіть з найгарнішою дівчиною на світі — завжди знайдеться нова незнайомка, яка, ввійшовши до вашого життя без стукоту, наче чар-зіллям напоїть вас. А тут усе ускладнювалося тим, що Аліса була не просто першою-ліпшою незнайомкою. Не просто, а в тісному чорному светрі. Чорний тісний светр може змінити одразу два життя.

Все моє лихо від дитячої нездатності погамувати потяг до нового, від хворобливої потреби завжди перейматися тисячами неймовірних

можливостей, які обіцяє майбутнє. Повірити важко, наскільки те, чого я ще не знаю, збуджує мене дужче, ніж уже знайоме. Та хіба я не такий, як усі? Хіба ви не волієте прочитати нову книжку, якої ще не читали, подивитися в театрі виставу, якої ще не встигли вивчити напам'ять, обрати в президенти кого завгодно, аби тільки не того, хто був раніше?

Мої найліпші спогади про Анну стосуються тієї пори, коли ми ще не були в шлюбі. Шлюб — це злочин, бо він убиває таємницю. Ви зустрічаєте чарівне створіння, одружуєтеся з ним, і раптом виявляється, що те чарівне створіння наче здиміло — тепер це ваша дружина. ВАША дружина! Що за знущання, що за деградація для неї! Адже шукати, всеньке життя шукати, невтомно шукати треба жінку, яка ніколи не стане вашою! (Тут з Алісою я чого шукав, того і доскочив).

Засаднича проблема кохання, як на мене, ось у чому: щоб бути щасливою, людині потрібна певність у завтрашньому дні, а щоб бути закоханою, потрібна якраз непевність. Щастя ґрунтується на спокої, а коханню необхідні сумніви і тривоги. Загалом, шлюб задуманий був для щастя, а не для кохання. А закохатися — не найкращий спосіб;

якби воно було так, то це було б усім відомо. Не знаю, чи зрозуміло я висловлююся, та мені самому зрозуміло: шлюб змішує до купи такі речі, які ліпше не змішувати, ось що я хочу сказати.

Повернувшись до Парижа, я поглянув на все іншими очима. Анна впала з п'єдесталу. Ми кохалися без особливого ентузіязму. Життя моє захиталося. Бачили, який палкий я був? А тоді геть охляв.

Не буває щасливого кохання.

Не буває щасливого кохання.

НЕ БУВАЄ ЩАСЛИВОГО КОХАННЯ.

Скільки разів треба повторювати, щоб ти втовкмачив це в свою дурнувату довбешку, йолопе?

Все котиться під три чорти

Коли гожа дівчина дивиться на вас так, як дивилася на мене Аліса, це може означати одне з двох: або вона лярва і тобі буде непереливки, або ж вона не лярва і тобі тим паче буде непереливки.

Я був креветкою, що дримала собі в затишній герметичній мушлі, аж на тобі — Аліса віддерла мене од камінця, розтулила стулки і полляла мене цитриновим соком!

— Господи,— казав я,— зроби так, що вона кохала свого чоловіка, а то мені гаплик буде!

Алісі я не подавав ніяких ознак життя. Сподівався, це поколювання в серці саме минеться згодом. Я мав рацію: час погамував трохи мої почуття, та не те, що я мав на увазі. На превелике моє лихо, потерпіла Анна. Багато сумного на білому

світі, та важко уявити дужчий сум, ніж той, що охоплює жінку, коли вона відчуває, як утікає від неї кохання, ні, не відразу, а потроху, зате нестримно, спливає, наче пісок у піщаному годиннику. Жінці необхідно, щоб чоловік захоплювався нею, тоді вона розцвітає, принаймні так я це уявляю. І необхідно їй це, як сонце квітці. Анна в'янула під моїм невидющим поглядом. А що я міг удіяти? Шлюб, час, Аліса, світло, обертання планет, чорні тісні светри, об'єднана Європа — все воно наче змовилося проти нашого подружжя, що Богу духа було винне.

Я кидав дружину, а прощався сам із собою. Кинути Анну — ще півбіди, а ось закреслити всю нашу історію, що була прегарна, це вже було набагато тяжче. Те саме, либонь, почуває людина, що відмовилася від задуму, з яким довго морочилася, — розчарування і полегшення заразом.

Знаки запитання

Коли я зустрічаю на вулиці когось із друзів, балачка дедалі частіше у нас така:

— А, це ти? Привіт, як ся маєш?

— Кепсько, а ти?

— Теж.

— Ну гаразд, бувай.

— Бувай.

Або інший приятель розповідає анекдот:

— Знаєш, яка відмінність поміж коханням і герпесом?

— ...

— Та подумай усе-таки... Не здогадуєшся, еге?

— ...

— Та проста: герпес на все життя.

Я не сміюся. Не розумію, що тут кумедного. Певне, я згубив почуття гумору дорогою.

Часом аж досада бере, як виявиш, що ти б'єшся над тими самими запитанням, що й увесь світ. Такий собі урок упокорення.

Чи маю я право кинути людину, яка мене кохає?

Чи негідник я?

Нащо потрібна смерть?

Чи накою я в житті тих самих дурниць, що й мої батьки?

Чи можна бути щасливим?

Чи можна бодай раз так закохатися, щоб це не скінчилося кров'ю, спермою і слізьми?

Як би мені оце грошенят здобути **БІЛЬШЕ**, а працювати **МЕНШЕ**?

Яку марку сонячних окулярів носять на Форментері?

Після декількох тижнів терзань і докорів сумління я дійшов такого висновку: якщо дружина стає вашою подругою, час запропонувати подрузі стати вашою дружиною.

XXII

Спіткання

Вдруге побачив я Алісу на чиємусь дні народження; не буду його змальовувати, щоб не гаяти вашого часу. Буду ошадливий: одна Аннина подруга постаріла на рік і вирішила, що треба відсвяткувати цю подію. Я впізнав гнучку постать Аліси (і її ніжну і разом пругку шкіру) саме тієї миті, коли наливав Анні шампанського. Я перелляв через вінця, скатертиною розлилася калюжа. Аліса тоді саме цокалася зі своїм чоловіченьком. Моє обличчя стало шарлатове. Я одним духом вихилив чарку віскі. Довелося дивитися під ноги, щоб не заплутатися в них. Це дало мені змогу затулити червоне лице власним довгим волоссям. Не глянувши на дружину, я притьмом побіг до вбиральні, щоб терміново перевірити, чи все гаразд із зачіскою й чи добре виголене підборіддя, скинути окуляри, струсити лупу з плечей

і вирвати волосину, що стирчала з носа. Як бути? Ігнорувати Алісу? Щоб зваблювати гарних дівчат, з ними необов'язково розмовляти. Треба вдавати, ніби їх не існує. А якщо вона піде? Не бачити більше Аліси — тепер для мене це було нестерпно. Гаразд, доведеться балакати з нею іншою мовою. Я повернувся до вітальні й поминув Алісу, вдавши, ніби не помітив її.

— Марку! А чого це ти не здоровкаєшся?

— Ох, Алісо! Ти ба! Вибач, я тебе не впізнав! Я... дуже... радий... тебе... бачити...

— Я теж! Як ся маєш?

Вона була така світська, байдужа і страшенно гарна, дивилася неухважно.

— Пам'ятаєш Антуана, мого чоловіка?

Заморожений потиск долонь.

— Ти не познайомиш нас зі своєю дружиною?

— Еге ж... Вона пішла до кухні, поставити свічки в торта...

Коли я скінчив ту фразу, світло погасло, всі заспівали «З днем народження!», і лиха година забрала від мене Алісу.

Я бачив, як вона взяла за руку Антуана й вони почали віддалятися, наче їх понесла рухома доріжка, а іменинниця тим часом реготалася

зі свого літнього віку під оплески подруг з тієї ж таки вікової категорії.

Ви, любі мої читальники, не раз бачили по телевізору імплозію будівель: ну, знаєте, це коли підривають динамітом будинки. Кілька секунд зворотного відліку, будівля на ваших очах починає хилитися і завалюється — пластами, як пиріг, в хмарах куряви і жорстви. Оце таке я тоді й відчув.

Аліса з Антуаном ішли до виходу. Треба було щось діяти. Я так чітко бачу цю сцену в сповільненому темпі, наче це вчора було. Я вийшов за ними до передпокою. І поки Антуан порпався в навішаних одне на одне пальтах, Аліса звела на мене чорні очі, вони були величезні. Я прошепотів:

— Не може бути, Алісо, це не ти... Невже нічого не сталося в Гетарі місяць тому? А що ж мені робити з моєю страусячою фермою?

Її обличчя пом'якшало. Вона опустила очі й пошепки, тихо-тихо, так тихо, що я навіть подумав, чи не здалося воно мені, промовила тільки два слова, непомітно торкнувшись моєї руки, а потім зникла за дверми разом зі своїм чоловіком:

— Мені страшно...

І тієї миті доля моя вирішилася. Я вже не чув, як Анна запитувала мене: «Що це за дівчина?» — будівля знову відновлювалася у швидкому темпі. Хтось перемотав назад плівку з записом вибуху. Засурмили фанфари, сповіщаючи про урочисте відкриття. То було ще ліпше свято, ніж 14 липня, з оваціями та ілюмінаціями! Виступ мера на відкритті «Парлі-2»*! Прямий репортаж по каналу «Франс-3» з Іль-де-Франс**! Масове самогубство юрми від радощів! Бах! Бах! Люди гуляють на смерть! На той світ разом! Гвіана в захваті! Раллі Храму Сонця! Всі репають, наче повітряні кулі, від щастя! Подуріли, їй-богу!

Найліпші свята — це ті, що відбуваються все-редині нас.

* Величезний торговельний центр, відкритий неподалік Версаля 1969 року.

** Територія Іль-де-Франс (із центром у Парижі) — ядро французької держави, найбагатший регіон.

XXIII

Піти

Мене вражає те відчутне, мерехтливе електричне поле високої напруги, що виникає раптом поміж чоловіком і жінкою, які навіть не знають одне одного, без будь-яких причин, просто так, лише тому, що вони одне одному сподобалися і щосили намагаються не показати цього.

Не треба слів. Уся справа у виразі облич, у позах. Це як загадка, й не проста, а найголовніша в нашому житті. Вульгарні люди прозивають це еротизмом, хоч насправді радше слід було б казати про порнографію, тобто про до-
стеменність. Нехай валиться цілий світ — ваші очі бачать лише ці інші очі. В найпотемнішій глибині вашої істоти цієї миті нарешті народжується знання.

Ви знаєте, що можете зараз піти з цією людиною, навіть не перекинувшись із нею

кількома словами. «Піти» — найкраще слово у французькій мові. Ви знаєте, що ладні вимовити його. «Ходімо». «Треба піти». «Настане день, коли ми сядемо у потяги, що відбуваються» (Блонден). Ви вже на валізах і знаєте, що минуле — це просто купа непотребу позаду, про яку треба хутчій забути, бо саме зараз ви народжуєтеся на світ. Ви знаєте, що відбувається щось дуже серйозне, і не робите нічого, щоб це припинити. Знаєте, що іншого виходу немає. Знаєте, що хтось постраждає, що не слід було б, що ліпше не квапитися, зачекати, подумати, та це «Піти!», «Піти!» все одно дужче. Розпочати з нуля. Чистий аркуш багато обіцяє. Наче досі ви сиділи під водою, затамувавши подих, таке собі юнацьке апное. А ось і майбутнє — оголене плече незнайомки. Життя дає вам другий шанс. Історія пропонує вам нову зміну.

Хтось скаже, що цей потяг поверховий — ні, неправда, нема нічого глибшого; ви ладні на все; ви миритесь з недоліками, прощаєте недосконалість, навіть шукаєте її, не припиняючи захоплюватися.

Адже ваблять лише ганджі.

Аліса схвильована, їй страшно зі мною!
Страшно! А дужче з-поміж нас двох переляка-
лася, звісно, не вона. І все ж таки ніколи в житті
я так не радів, що нагнав на когось такого жаху.

Я ще не знав, що незабаром дуже пошкодую
за цим.

XXIV

Краса первин

Під час одного з наших таємних побачень, після того як ми покохалися тричі без відпочинку, лементуючи з утіхи, в готелі «Генріх IV» (майдан Дофіна), я попровадив Алісу до шинку «Бобур». Хтозна й чому, сам я терпіти не можу цієї місцини, понурої, як і всі шинки в стилі дизайн. Цей заклад у стилі дизайн винайшли парижани, щоб туди ходили провінціяли, а самі вони спокійнісінько обідатимуть собі у «Флорі». Вийшовши на майдан перед фабрикою Жоржа Помпиду*, ми зупинилися під «Генітроном» і глянули на годинника, що відлічував секунди, які відокремлювали нас від 2000 року.

— Поглянь, Алісо, цей годинник символізує наше кохання.

* Ідеться про Національний центр мистецтва й культури імені Жоржа Помпиду.

— Що ти верзеш?

— Зворотний відлік уже розпочався... Одної гої днини тобі стане нудно, я розгніваюся, ти будеш сварити мене, що я не зачинив кришку унітаза, а я сидітиму перед телевізором до закінчення програм, і ти зрадиш мене, як зраджуєш зараз Антуана.

— Ти знову за своє... Чому не можеш ти жити теперішністю, не переймаючись нашим майбутнім?

— Бо у нас немає майбутнього. Поглянь, як біжать секунда за секундою, вони наближають нас до лиха... У нас тільки три роки на кохання... Сьогодні все пречудово, та, за моїми розрахунками, це у нас закінчиться... 15 березня 1997 року.

— А якщо я покину тебе простісінько зараз, щоб не гаяти часу?

— Ні, ні, зачекай, я ж нічого не кавав...

Тієї миті мені нарешті дійшло, що ліпше було б замовкнути зі своїми дурнуватими теоріями.

— А...— мовив я,— тобі, може, ліпше буде кинути Антуана? Тоді ми могли б оселитися в Будиночку у Прерії* й дивитися, як підростатимуть наші дітки в Чарівному Саду...

* Натяк на однойменний американський серіал.

— Ага, то ти ще і знущаєшся з мене! Ти такий хороший. Та чому, коли нам добре, тобі треба зіпсувати усе своїм кепським гумором?

— Люба моя, якщо ти колись мене зрадиш, я тобі обіцяю дві речі: по-перше, я вкорочу собі віку, по-друге, влаштую тобі такий скандал, що ти не рада будеш.

Отак і гуляли ми, таємні коханці, ходили статечно поруч, очі в очі, та не рука в руці, ні, ану ж бо зустрінемо приятелів її чоловіка або ж моєї дружини.

З нею я пізнав, що таке некваплива ніжність. Я навчався природності, брав уроки життя. Гадаю, цим Аліса і підкорила мене. В першому шлюбі шукаєш досконалості, в другому хочеться правди.

Найвродливіша жінка — це здорова жінка. Люблю, щоб від подруги віяло здоров'ям, авжеж, Санте* — в'язниця задоволення! Нехай подрузі кортить гасати, реготати, їсти досхочу! Зуби так само білі, як білки очей, рот свіжий, як велике ліжко, вишневі вуста, що кожен їхній цілунок є райською втіхою, шкіра туга, як барабан, груди круглі, мов гральні кулі, ключиці

* Гра слів: «santé» — здоров'я, водночас так називається в'язниця в Парижі.

тендітні, мов крильця курчати, ноги. золота-ві, немов Тоскана, дупця випнута, мов дитяча щічка, і головне, **НІЯКОЇ КОСМЕТИКИ!** Від жінки має пахнути молоком і потом, а не парфумами і цигарками.

Найліпший тест — це басейн. Коло басейну зрозуміло, хто є хто: розумниця надіне купальну шапочку і читатиме книжку, спортсменка влаштує матч із водного поло, нарциси засмагатимуть, іпохондрики намастяться захисним кремом... Якщо жінка біля басейну боїться намочити коси, щоб не зіпсувати зачіски, чимдуж тікайте від неї. Якщо вона з реготом плигає у воду, плигайте за нею вслід.

Повірте мені: я зробив усе, щоб не закохатися. Поставте себе на моє місце: обпікшись на молоці, будеш і на холодну воду дмухати. Та я не міг припинити думати про Алісу. Часом я її ненавидів, ні, справді, просто духу її терпіти не міг, вважав недотепною, недоладно вбраною, боягузливою, вульгарною, еге ж, буржуйка з романтичними претензіями, чіпляється за своє тоскне і влаштоване життя, полохлива, вузьколоба, егоїстка (дружина Попая*), дурепа заплішена з верескливим

* Попай — герой коміксів.

голосом і смаками *fashion victim**. А наступної миті я дивився на її світлину чи чув її любий ніжний голосочок в слухавці, чи вона з'являлася, усміхаючись мені, і я млів од захвату, засліплений цією чистою красою,— бездонні очі, ніжна шкіра, довгі коси, що пливуть у невагомості, вона була дикунка, несамовита смаглявка, шалена індіанка, Есмеральда (жінка Квазімода), й, Боже мій, як дякував я небу за те, що мені поталанило запопасти таке диво!

Ось вам простенький тест на закоханість: якщо збудете чотири чи п'ять годин без коханки і починаєте сумувати за нею, значить, ви не закохані, а то десять хвилин розлуки вистарчило б, щоб життя ваше стало просто-таки нестерпне.

* Жертва моди (англ.).

Дякую, Вольфгангу

Зраджувати дружину — саме по собі це не найбільше зло, якщо вона про це ніколи не дізнається. Гадаю, багато чоловіків навмисне балансує на межі, щоб знову відчувти азарт, як тоді, коли вони зваблювали своїх обраниць. У цьому розумінні адюльтер може бути зізнанням у подружньому коханні. Втім, боюся, мені нелегко буде втовкмачити це Анні.

Мені згадується остання наша вечеря удвох. Волів би я і геть про неї не згадувати, та все ж таки згадується, нехай їй дідько! Кажуть, недобра пора стає гарним спогадом, що ж, хотілося б, щоб було воно так. Особисто у мене вона так і вкарбувалася у пам'ять, як «недобра пора», і бодай трохи засумувати за нею не вдається. Я залюбки став би відеомагнітофоном, щоб

у швидкісному режимі стерти ці кадри, що не дають мені спокою.

Анна почала докоряти мені, а потім сама собі докоряла за ті докори, і від того ще гірше було. Я пояснив їй, що у всьому моя провина. Я намагався бути не тим, ким я є, а то чому я так коротко стригся упродовж трьох років нашого спільного життя? Доти волосся носив я довге, і тепер я знову його відростив. Я мов той Самсон: стрижений нічого не вартий! Та й досі я не зважився попросити її руки, як належить, у її батька. Отже, шлюб наш недійсний. Вона чемно посміялася з мого гумору. Мені було недобре, а вона сумно усміхалася, наче від самого початку знала, що все скінчиться отак, оцим затишним ресторанчиком і білою скатертиною зі свічками, і що ми будемо розмовляти тут як давні друзі. Можна назавжди покинути жінку, зрадити всі обітниці — й сидіти навпроти неї, не роблячи з цього трагедії.

Наприкінці вона сповістила, що вже знайшла мені заміну, когось відомішого, старшого і щирішого, ніж я. То була правда (я дізнався згодом, звісно ж, останній), вона запопала його у себе на роботі. А я й не сподівався, що так діло обернеться. Я накричав на неї.

— Молоденька ляля, що спить зі старим кнурякою,— гидота, і старий кнуряка, що спить з молодими,— теж гидота! Гарно ти влаштувалася!

— Волію гарного і порядного дідугана, ніж молодого банального невротика,— відказала вона.

Хтозна, чому я гадав, що Анна буде вічно проливати сльози, як невтішна вдовиця. І хтозна, чому ця новина так розлютила мене. Хоча ні, знаю чому. Просто я виявив, що в мене є самолюбство. Ти ба, велике цабе! Вважаєш себе незамінним, а тебе міняють як драного чобота. Що я узяв собі в голову? Що вона вкоротить собі віку? Чи помре від горя? Поки я, молодий задавака, певен своєї невідпорності,— авжеж, яка жінка зможе опиратися цьому розкішному плейбоеві? — мріяв про Алісу, Анна, виявляється, теж думала про іншого і спокійнісінько пошила мене в дурні, та ще й постаралася, щоб усі знали про це. Боляче мене того вечора буцнули лобом од одвірок. І правильно. Повернувшись додому, я почув по радіо Моцарта.

Будь-яка Краса обертається Потворністю, Юність в'яне, наше Життя — повільне

Тління, щодня ми потроху наближаємося до Смерті. Слава Богу, в нас залишається Моцарт. Скільком людям той Моцарт урятував життя?

Дуже сексуальний розділ

Нікуди не подінешся, пора звести річ про головне, тобто про секс. Дівчата наші здебільшого певні, що покохатися означає лягти на спину з телепнем у смокінгу, він посмикається нагорі, п'яний мов чіп, випорснетесья їм у лоно, а потім скотиться з них і захропе. Їхнє статеве виховання здійснювалося на снобістських вечірках, у дорогих приватних клубах і на дискотеках Сен-Тропе, в товаристві татових синочків, а це — найбільш непридатне для цього діла товариство. Сексуальна проблема татових синочків полягає в тому, що вони змалку звикли все отримувати, а не давати. Річ навіть не в егоїзмі (ВСІ чоловіки егоїсти в ліжку), просто ніхто не пояснив їм, все-таки є відмінність поміж дівчиною і «поршем». (Як помнеш дівчину, тато не сваритиметься).

Слава Богу, Анна до тих дівчат не належала, та й особливої схильності до цього діла не мала. Найбільша наша сексуальна галабурда сталася під час весільної мандрівки, в Гоа, коли ми добряче обкурилися. Екзотично, естетично, еротично, сперматично. Нам потрібен був той дим, щоб розслабитися під мусонною зливою. Але що там казати, той апогей виявився обкуреним винятком: я був такий закоханий під час тої мандрівки, що навіть давав дружині виграти у себе в пінг-понг — хто мене знає, той зрозуміє, що я далекий був від нормального стану. Авжеж, Анно, дізнайся нині, з цієї книжки: нашого медового місяця я навмисне програвав тобі в пінг-понг, гаразд?

Секс — це лотерея: двоє можуть полюбляти це зосібна й не зазнати втіхи разом. Дарма гадають, що згодом усе може змінитися на ліпше — нічого не міняється. Це питання епідермісу, інакше мовлячи, страшенна несправедливість (як усе, що стосується шкіри: расизм, зморшки, вугрі).

Та ще й наша ніжність усе ускладнювала. В коханні становище стає по-справжньому тривожне, коли закохані переходять від порнофільму до дитячого лепету. Коли замість «зараз я кінчу тобі

в рота, лярво», ми кажемо: «Сю-сю-сю, зайчику, рибонько, ласочко, кришенятко моє, поцілуй мене хутчій», то треба вже кричати на гвалт. Помітно це дуже швидко стає: навіть голоси інші стають за кілька місяців спільного життя. Мужній хлоп'яга з густим басом починає сюсюкати, наче дитина в матусі на колінах. Фатальна жінка з хрипким голосом стає солоденьким дівчатком, що плутає чоловіка з кошеням. Наше кохання погубили інтонації.

І є ще один потужний охолоджувач стосунків, найдужчий з усіх відомих снодійних, що зветься Подружній Обов'язок. День чи два не кохалися — нічого страшного, навіть балакати про це не варто. Та минає чотири чи п'ять днів, і усвідомлення невиконаного Обов'язку стає темою для розмов. Уже тиждень не кохалися — і всі починають комплексувати: що це таке, мовляв, задоволення стає обов'язком, повинністю; прогуляй ще тиждень — і тиск на психіку стане нестерпний, скінчиться на тому, що мастурбуватимеш у ванні над порнокоміксами, щоб у тебе встав, фіаско забезпечене, цілковита протилежність бажанню — ось що таке Подружній Обов'язок.

У нашого покоління геть кепсько зі статевим вихованням. Ми гадаємо, що знаємо все, тому

що надивилися фільмів категорії X* і тому що наші батьки буцімто здійснили сексуальну революцію. Та всі знають, що ніякої сексуальної революції не було. В сексі, як і в шлюбі, ніщо й на цаль не зсунулося за сто років. Двотисячний рік незабаром, а звичаї ті самі, що й у ХІХ столітті, й навіть, либонь, ще відсталіші, ніж у ХVІІІ. Чоловіки самозакохані, незграбні, не знають, як підступитися до жінки, дівчата сором'язливі, недосвідчені, закомплексовані, бояться здаватися німфоманками. Доказом того, що наше покоління — цілковитий нуль у сексі, є популярність радіо- й телепередач на тему кохання в ліжку і нікчемний відсоток молодиків, що надівають для цього презерватив. Хіба не показник того, що вони нездатні нормально розмовляти про це? Так ось, уявіть собі, якщо молодь узагалі нічогосінько не тямить у цьому, то буржуазна молодь тим паче. Катастрофа, та й годі.

Аліса не бувала в цих загниваючих колах. Вона дивилася на секс не як на обов'язок, а як на гру: в грі є правила, їх треба знати, щоб гратися, та це не означає, що їх не можна міняти. Для неї не існувало жодних табу, вона колекціонувала фантазми, всього їй кортіло скуштувати. З нею

* Ідеться про порнографію.

я надолужив тридцять років відсталості. Вона навчила мене пестощів. Жінку треба легенько пестити пучками пальців, торкатися її кінчиком язика: хіба міг я здогадатися про це, якщо ніхто мені про це не казав? Я дізнався, що кохатися можна в різних місцях (стоянка, ліфт, вбиральня нічного клубу, вбиральня потяга, літака, та й не лише у вбиральнях — в траві, у воді, на сонці), з різними аксесуарами (садо, мазо, фрукти-овочі) й у різних позах (навлежачки, навстоячки, навсидячки, спереду, ззаду, зусібч, удвох, утрьох тощо, прив'язаному, з прив'язаною, севільським бичувальником, садівником з Саду Тортур, спермогінною колонкою, бензопомпою, ковтальницею гадюк, доміно-демоніком, — одне слово, як завгодно). Для неї я став більше ніж гетеро-, гомо-, чи бісексуалом — я став скрізь-сексуалом. Нащо себе обмежувати?

Я ладен був джигатися зі звірятами, з комахами, з квітами, з водоростями, з дрібничками, з меблями, з зорями — з ким скажете, з тим буду. Я навіть виявив у собі разючу здатність складати неймовірні оповідки, щоб нашіптувати їй на вухо під час процесу. Колись я опублікую збірку, яка шокує тих, що не дуже знають мене. Ні, справді, я став справжнісіньким маніяком

і поліморфним збоченцем, одне слово, шалапутом. Чому, скажіть мені, тільки старим дозволяється пускати слину?

Отак: якщо сексуальна історія може стати історією кохання, то навпаки буває дуже рідко.

XXVII

Листування (I)

Перший лист до Аліси.

Люба Алісо!

Ти диво. Чому, власне, на тій підставі, що тебе зовуть Аліса, тобі не можна сказати, що ти диво?

У мене голова йде обертом. Слід було б заборонити таким жінкам, як ти, приїздити на похорон бабунь. Вибач, я не хотів. Адже то був мій єдиний шанс перебути з тобою ті вихідні.

Марк

Жодної відповіді.

Другий лист до Аліси.

Алісо!

Послухай, ти часом не жінка мого життя, га?

З нами щось коїться, правда?

Ти сказала, що тобі страшно. А що мені тоді вже казати? Гадаєш, я жартую, а я ніколи в житті не був такий серйозний.

Я не знаю, що робити. Хочу тебе побачити, та знаю, що не варто. Вчора вночі я виконав подружній обов'язок, думаючи про тебе. Це огидно. Ти порушила мій спокій, я не хочу порушувати твого. Цей лист буде останній, та я нешвидко забуду тебе.

Марк

P. S. «Коли ми брешемо, кажучи жінці, що кохаємо її, можна подумати, наче ми брешемо, та все ж таки щось змушує нас сказати їй це, а отже, це правда» (Раймон Радіге).

Жодної відповіді. Той лист був останній.

XXVIII

На дні відчаю

Привіт, це знову я, живий мрець з фешенебельного кварталу.

Ліпше мені просто перебувати в меланхолії, в цьому є щось шляхетне; та ні ж бо, ніяк не оберу поміж депресією та іпохондрією. Я зомбі, що виє мов несамовитий, бо ще живий. Від болю голови допоможе тільки аспірин, та я не можу його зажити, бо млоїть у шлунку. Добре було б опуститися на дно, та мене тягне ще далі, ще глибше, і немає ніякого дна, щоб відштовхнутися від нього.

Я перетинаю місто від краю до краю. Приходжу поглянути на дім, де ти мешкаєш з Антуаном. А я ж гадав, що завиграшки звабив тебе, а тепер оце вештаюся під твоїми дверми, затамувавши подих. Кохання — джерело проблем з диханням.

У вікнах вашого помешкання горить світло. Ти, може, вечеряєш або дивишся телевізор, або слухаєш музику, думаючи про мене, чи не думаючи про мене, чи, може, ти... ви... Ні, заради Бога, скажи, що ти не робиш цього! Я стовбичу перед твоїм будинком, на твоїй вулиці, і в мене серце кров'ю обливається, тільки назовні не витікає нічого, це внутрішня кровотеча, так і сконаю, вільний і нічий. Перехожі озираються на мене: що за чолов'яга щодня приходить і дивиться на фасад цього будинку? Чи немає тут якоїсь химерної архітектурної деталі, якої ми не помітили? Чи, може, цей неголений патлатий хлопчина — з новітніх нетяг? «Поглянь, любий, у нашому кварталі трапляються волоцюги у куртках від Агнеси Б., уявляєш?» — «Мовчи, дурепо, ти що, не бачиш, що це молодіжний наркодилер!»

Травень, такий недобрий місяць травень. З його нескінченними вихідними: Свято Праці, відзначення 8 травня 1845 року, Вознесіння, Трійця. Тягнуться один за одним довгі вихідні без Аліси. Мене кривдять разом і держава, і католицька церква, наче навмисне, ніби щоб покарати за те, що я не послухався обох. Інтенсивний курс страждання.

Ніщо вже не цікавить мене, крім Аліси. Вона витіснила все. Ходити в кіно, їсти, писати, читати, спати, танцювати джерк, працювати — все, що було колись життям шалапута зі ставкою сорок тисяч місячно, втратило тепер будь-який смак. Аліса знебарвила світ. Я раптом знову став шістнадцятирічним. Я навіть придбав її парфуми, щоб удихати їхні пахощі, думаючи про неї, та то не був пречудовий дух її шкіри в коханні, смаглявої, сонної, довгоногої, пречудової стрункості, млосно розсипаних русалчиних кіс. Усе це у шклянці не сховаєш.

Кохання в ХХ столітті — це телефон, що не дзвонить. До вечора вслухаєшся в кожен шерех на східцях, щоразу по-дурному радіючи даремно, тому що ти скасувала призначене опівдні побачення, останньої миті лишивши повідомлення в нашій потаємній поштової скриньці «Мінітеля». Ще одна історія про адюльтер, що недобре скінчився? Авжеж, оригінальності в цьому нема, вибачте вже; що ж удієш, як це все одно найсерйозніше, що сталося зі мною в житті. Перед вами книжка про розбещеного недолітка, присвячена всім паливодам, які надто вже щирі серцем, щоб жити щасливо. Книжка про тих, кому дісталася негативна роль і ніхто їх не жаліє. Книжка про

тих, кому не слід було би потерпати від розлуки, що сталася з їхньої ініціативи, та все ж таки вони потерпають — тим безнадійніше, що самі у всьому винні й знають про це. Бо кохання — це не тільки альтернатива: потерпаєш чи іншого змушуєш потерпати. Цілком може бути і те, і те разом.

XXIX

Депресивна дієта

Самотність стала якимсь ганебним нездужанням. Чому всі так її цураються? А тому що вона змушує думати. За нашого часу Декарт не написав би: «Я мислю — значить, я існую». Він сказав би: «Я сам — значить, я мислю». Ніхто не хоче залишатися на самоті: вона вивільняє багато часу для роздумів. А що більше думаєш, то розумніший стаєш, а отже, й сумніший.

Гадаю, нічого нема. Ні в що більше не вірю. Я сам собі не потрібен. Життя моє убоге. Що там сьогодні по телевізору? Єдина добра новина: від горя марніють. Ніхто не рекламує цю дієту, а вона ж найефективніша з-поміж усіх дієт. Депресія для Схуднення. Хочеш скинути трохи сала?

Розлучіться, закохайтесь в когось, хто вас не любить, живіть самі й сумуйте від ранку до

вечора. Зайві кілограми розтануть, мов сніг на сонці. Ваше тіло знову стане струнке і зможе пре-чудово послужити вам — звичайно, якщо залишитеся живі.

Шкода, що я закоханий, не можу навіть скористатися парубоцьким становищем. Студентом я страшенно любляв бути сам. Як на мене, всі жінки були красуні. «Не буває негарних жінок, буває мало горілки», — повторював я. Це не були дотепи п'яниці-початківця, я справді так думав. «У кожній жінці щось є, часом достатньо напів-усмішки, неуважного погляду, тремтячої ніжки, розпатланого пасма кіс. Навіть у сірій пташці ховається цілий скарб. І Мімі Маті*, може, таке витинає!» І я дзвінко реготався, супроводжуючи тим сміхом власні жарти, — умів я так сміятися раніше, аж дізнався, що́ таке справжня самотність.

Тепер, хильнувши розведених міцних напоїв, бурчу собі під носа, наче якийсь нетяга. Іду дрочити в комірку з відео, вулиця Сен-Дені, 88. Перемикаю канали: сто двадцять чотири порнофільми. Хлопчина смоче трицятисантиметрове

* Мімі Маті (нар. 1957) — французька комедійна актриса й співачка, дуже маленька на зріст.

г'ебало в мурина. Далі. Прив'язана дівчина заробляє сповна: віск на язика й електричні розряди у виголену розкішницю. Далі. Фарбована силіконова білявка захланно глитає сперму. Далі. Паруб'яга в чорному каптурі прохромлює цицьки голландці, а та верещить: «Yes, master*!» Далі. Недосвідченій юній любительці запихають вібратор у дупу і в розкішницю. Далі. Потрійне добове виверження сперми на двох лесбійок з прищепками для білизни на пипках і кліторах. Далі. Вагітна туша. Далі. Подвійне *fist-fucking*** . Далі. Дзюрять у рота зв'язаній таїландці. Далі. Ох, нема більше десятифранкових монет, а я не кінчив, надто п'яний, ніяк не виходить. Розмовляю сам із собою, вимахуючи руками. Купую пляшку шипучки. Хочу заприятелювати з пияками, що вештаються, заточуючись, вулицею Сен-Дені й волають, що найгарніші на світі жінки були колись біля їхніх ніг. Та вони не хочуть приймати мене у своє кодро і навіть пориваються натовкти мені мармизу; оце вже дізнаюся, як воно страждати, коли є на те справжні причини. Повертаюся додому рачки, весь у тій клятій шипучці, смердючий від голови до ніг, це ж скільки років я так не

* Так, пане (*англ.*).

** Задоволення за допомогою стиснутого кулака (*англ.*).

напивався, страшенно кортить блювати і срати
заразом, зробити і те, і те ніяк не вийде, треба
обирати. Вирішую спершу вивергнути те, що
бурхає в череві, сідаю на унітаз, брунатна рідота
заляпує порцеляну, ох і смердить, годі, не можу,
зараз виверне, обертаюся, щоб виблювати кислу
жовч, яка роз'їдає горлянку, стою рачки, обійняв-
ши унітаз, з голою дупою, тхне дезінфікуючим за-
собом, і тут знову мене пробиває пронос, і я дри-
щу літром смердючого рідкого гівна простісінько
на двері, розвісивши шмарклі й гукаючи матінку.

XXX

Листування (II)

Третій лист влучив у ціль. Спасибі пошті: ні телефон, ні факс, ні інтернет не можуть дорівнятися до давньої доброї небезпеки епістолярного зв'язку.

Люба Алісо!

Чекатиму тебе щовечора о сьомій на ослоні на майдані Дофіна. Хоч приходь, хоч ні, я все одно буду там щовечора відсьогодні.

Марк

У понеділок я марно чекав під дощем. У вівторок марно чекав під дощем. У середу дощ минувся, і ти прийшла — як це добре! (Геть-чисто як у пісні Іва Дютея).

— Ти прийшла?

— Та начебто...

— А чому ти не прийшла в понеділок і вівторок?

— Та дощ був...

— Я тобі зараз, здається... подарую парасольку!

Ти усміхнулася. Потерчатко, що сховалося за зливою кіс, яка обіцяє невідоме раювання. Білолиця японка з рожевими вустами, що усміхалася мені, не зважаючи «за» і «проти». Я взяв твою руку, наче коштовний клейнод. Запало ніякове мовчання, що завжди западає у таких випадках, і я вирішив його порушити.

— Алісо, боюся, це серйозно...

Але ти урвала мене:

— Цить...

Потім нахилилася і поцілувала мене в уста. Не може бути, невже це сон? І щось таке зворушливе ще може статися зі мною?

Я знову спробував заговорити:

— Алісо, ти ще можеш передумати, тільки хутко, бо потім буде пізно, я дуже міцно покохаю тебе, ти мене не знаєш, я в таких випадках стаю нестерпний...

Та і цього разу твій язичок не дав мені скінчити, і всі на світі скрипки і найліпші

фільми про кохання ганебно кукурікають порівняно з симфонією, що зазвучала у мене в голові.

І вважайте мене кумедним, нехай, начхав я на вас.

Розлучений коханець

Тепер я обходжу майдан Дофіна манівцями, якщо не настільки налигався, що можу витерпіти його, як, наприклад, сьогодні ввечері, коли сиджу на нашому ослінчику з чистого мазохізму. Новий Міст осяяний вогнями річкових трамваїв. Ми були майже коханцями з Нового Мосту, хіба що якихось декілька метрів різниці. Мені холодно, і я чекаю на тебе. Півроку минуло відтоді, як ми вперше поцілувалися тут, а я знай приходжу на побачення з тобою. Ніколи не гадав, що дійду до такого. Мабуть, це покара, щось таке я накоїв, бо за що мені такий спиток? Я ридаю прокидаючись, пхінькаю лягаючи спати, а в проміжках жалію себе. Уявляв себе Лякло*,—

* П'єр Амбруаз Франсуа Шодерло де Лякло (1741-1803) — французький письменник, урядовець і генерал, автор епістолярного роману «Небезпечні зв'язки».

а виявився чистісіньким Мюссе*. Кохання — річ незбагненна. Коли бачиш його в інших, нічого не розумієш, а ще менше розумієш, як це відбувається з тобою. В двадцять років я ще був паном своїх емоцій, та сьогодні від мене більше нічого не залежить. Найтяжче мені бачити, наскільки кохання до Аліси відтінило те, що я почував до Анни. Ці дві історії — мов сполучені судини. Оце жах, я ж навіть сумнівів не відчував. Не було ніякого водевілю, ніякої дилеми поміж «законною половиною» і любаскою, просто одна посіла місце іншої, непомітно, без галасу, немов навшпиньки увійшла у мій мозок. Невже не можна кохати одну без збитку для іншої? Напевне, я цю провину зараз і покую... Еге, дивна річ, сиджу я на майдані Дофіна, та чомусь думаю про тебе, Анно, колишня моя дружино...

Може, згодом, Анно, може, набагато пізніше ми зустрінемося там, де буде світло; будуть люди довкруги, дерева, сонячне проміння, та мало ще що — пташиний щебет, як у день нашого весілля, і посеред галасливого натовпу ми впізнаємо одне одного і з сумом згадаємо давно минулу пору,

* Альфред де Мюссе (1810-1857) — французький поет, драматург і прозаїк, представник пізнього романтизму.

коли нам було по двадцять років, пору наших перших надій і великих розчарувань, пору, коли ми мріяли, коли могли обняти Небо, що потім обвалилося нам на голови, бо та пора, Анно, та пора тільки наша з тобою і нікому ніколи її у нас не забрати.

XXXII

Хтозна

Було чимало потаємних побачень на майдані Дофіна. Чимало засекречених обідів «У Поля» чи в «Дельфіно». Незліченна кількість украдених годин у другій половині дня в готелі «Генріх IV». З часом порт'є почав нас упізнавати і вже не звертався зі значущою усмішкою і запитанням: «Без багажу, пані й панове?» — тому що номер наш був заброньований на місяць. Номер тридцять два. В ньому пахло коханням, коли ми ішли звідти.

Поміж оргазмами я не міг стриматися і допитувався:

— О Боже, Алісонько, я кохаю тебе всю, від п'ят до кінчиків кіс! Чим же воно все скінчиться?

— Хтозна.

- Може, ти все-таки покинеш Антуана?
- Хтозна.
- Хочеш, щоб ми жили разом?
- Хтозна.
- Гадаєш, нам ліпше лишитися коханцями?
- Хтозна.
- Але що ж з нами буде, га?
- Хтозна.
- Чому ти повсякчас повторюєш «хтозна»?
- Хтозна.
- Але що ж з нами буде, дідько б тебе
вхопив?
- Хтозна.
- Чому ти повсякчас повторюєш «хтозна»?
- Хтозна.

Я був занадто раціональний. «Хтозна» — це слово мені належало тепер чути частенько, і я відчував, що ліпше буде мені звикнути до нього.

Деколи я геть переставав панувати над собою.

- Іди від нього! ІДИ ВІД НЬОГО!
- Припини! ПРИПИНИ ПРОСИТИ
МЕНЕ ПРО ЦЕ!
- Розлучися, як я оце, дідько б тебе вхопив!

— Нізачо. Мені з тобою страшно, я тобі завжди казала. Наше кохання чудове, бо неможливе, і ти це добре знаєш. Допіру я стану вільна, ти перестанеш мене кохати.

— ДУРНЯ! ДУРНЯ! ОХ І ДУРНЯ!

Та в глибині душі я й сам боявся, що вона має рацію. Глухому з глухим легше було б домовитися, ніж нам з нею.

Декристалізація неможлива

Треба було б усе-таки розповісти вам, як я помер. Пам'ятаєте фільм «Бунтівник без причини» з Джеймсом Діном? Там компанія молодих бевзів знайшла собі розвагу: мчати автами на повній швидкості простісінько до краю прірви. Вони прозивають це «chicken run» («перегони слабаків»). Гра полягає в тому, щоб натиснути на гальма якомога пізніше. Хто загальмує останній, той і є найбільший сміливець. Треба сказати, розмір прутня прямо пропорційний тому відтинковому часу, що його хлоп витерпить не гальмуючи. І, звісно ж, як і слід було чекати, один з тих йолопів фінішує під кручею в зім'ятому «шевроле». Так і ми з Алісою: що далі заходили в нашому коханні, то дужче скидалися на отих бунтівників без причини й самі це розуміли. Ми мчали до прірви й навіть не збиралися гальмувати. Я ще не знав,

що той бевзень, який натисне на гальма запізно, це я.

Як живеш подвійним життям, є золоте правило: не закохуйся. Можна зустрічатися потайці — задля задоволення, задля урізноманітнення, задля гостроти відчуттів. Почуваєшся героєм, не дуже й напружуючись. Та в жодному разі ніяких почуттів! Не можна все на одну купу скидати. А то врешті переплутаєте задоволення з коханням. І потрапите у пастку.

Ми з Алісою потрапили до неї з одної причини: кохатися набагато приємніше, якщо ви закохані. Жінкам тоді здається, ніби пора залицянь триває довше, а чоловікам — що вона минає швидше. Це нас і погубило. У нас були високі запити. Ми грали романтичну комедію лише для того, щоб оргазм дужчий був. І врешті самі в це повірили. В коханні немає нічого ефективнішого, ніж методика Куе*, — шкода тільки, що діє вона одnobічно. Якщо вже викристалізувалася, то вороття нема. Думаєш, це гра, і так воно і є, але ж граєшся з вогнем! Ти вже падаєш у прірву,

* Еміль Куе (1857-1926) — французький психолог і фармацевт, який розробив метод психотерапії та особистісного зростання, заснований на самонавіюванні.

як герої мультфільмів, знаєте, оті, що дивляться на глядача, потім на порожнечу під ногами, потім знов на глядача і... геп! «That's all, folks*!»

Пам'ятаю, як ми з Анною розлучилися, то хоч на яку вечірку я прийшов би, скрізь зустрічав людей, які з лицемірним виглядом цікавилися у мене, де Анна, що з Анною, чому немає Анни і як ся має Анна. Я відповідав, як мені на душу лягало:

— Анна? Вона сьогодні до пізньої ночі гарує.

— Що? Її нема? А я її шукав, у мене тут призначене побачення з нею.

— Як по правді, вона правильно вчинила, що не пішла на цю гівняну вечірку: дарма я не послухався її, вона якимось шостим чуттям угадує, де кепсько все задумано, ох, перепрошую, це ж ти господар...

— Анна? А ми подали на розлучення! Ха-ха, жартую!

— Авжеж, вона останнім часом гарує мов та коняка.

— Все гаразд: я маю дозвіл до півночі.

— Поїхала на конференцію з футбольною командою Конга.

* Ось і все, друзі (англ.).

— Анна? Яка Анна? Марроньє? Ти ба, який збіг, в нас однакові прізвища!

— Анна в шпиталі... Страшенна аварія... Волаючи від нестерпного болю, вона благала мене лишитися з нею, та я не міг проґавити цього чудового вечора. Червона ікра пресмачна, правда ж?

— Нічого, зате вона так гарує, я незабаром буду мільйонером.

— Шлюб — інститут, що далекий від досконалості.

— А де Аліса? Ви знаєте Алісу? Аліси не бачили? Як ви гадаєте, Аліса буде?

Та щоразу, як я чув поруч слово «Аліса», для мене воно було немов гострий ніж.

Любі друзі, можна попросити вас про послугу? Не вимовляйте, будь ласка, в моїй присутності цього імені.

Заздалегідь вдячний.

Я.

Рай — це інші, та вживати на зле цього не варто. Люди дедалі жвавіше балакали про нас із Анною. Звісно, я тільки реготався, слухаючи плітки про себе: вони кружляли задовго до того, як стали правдою. Для мене ніколи не були

таємницями світські заздрощі й поверховість нічних завсідників, та зачіпати Анну — тут я мало не озвірів. Чому я не сидів дома вечорами? Щоб життя не летіло так хутко. Просто-таки нестерпно, що все закінчується о восьмій вечора. Мені подобалося красти години життя в тих, що лягають з курми. Але зараз уже все, ноги моєї там не буде. Я раптом збагнув, як ненавиджу цих круків, що харчуються моїм горем. Авжеж, і я був такий. Та годі з мене: мені вже не смішно. Цього разу я постараюся вже не прогавити свій шанс, наскільки це можливо. Нехай обійдуться без мене. Я звільнився з усіх журналів, де провадив світську хроніку.

Прощайте, мої зрадливі паризькі друзі, не сумуватиму без вас. Загнивайте собі без мене, я не тримаю зла на вас, навпаки, мені вас навіть шкода. Ось вона, найбільша драма нашого суспільства: навіть багатії не будять більше заздрості. Вони запливли салом, вони потворні й вульгарні, їхні дружини в суцільному ліфтингу, за ними плаче в'язниця, їхні діти колють собі дурман, у них сільські смаки, вони позують для «Гала». Заможні сьогодні забули, що гроші — засіб, а не мета. Вони просто не знають, що з ними вдіяти.

Якщо ти вбогий, то принаймні можеш умовляти себе, що, мовляв, якби грошенята були, то, може, все пішло б як слід. Та якщо ти заможний, то не скажеш собі, що, мовляв, як буде в тебе новий дім на Півдні, нове спортивне авто, черевики за дванадцять тисяч чи ще одна манекенниця, то все піде як слід. Як ти багатий, то нема чим виправдовуватися. Ось чому всі мільйонери заживають флуоксетин: тому що ніхто не мріє бути на їхньому місці, навіть вони самі.

Писати про нічне життя — то було зачароване коло, з якого я не міг вирватися. Я напивався, щоб розповісти, де і з ким я востаннє напився. З цим покінчили, пора звикати до денного світла. Треба поміркувати, які газетні статті може грамуцькати безробітний паразит? Уявіть графа Дракулу посеред білого дня — до чого йому взятися? На кого перекваліфікуються п'явури?

Отак я став літературним критиком.

Теорія вічного повторення

Коли я сповіщаю про розрив стосунків своїм батькам (вони в розлуці з 1972 року), обоє намагаються вправити мені мізки. «Ти певен?», «Може, ще помиритеся?», «Подумай добре...» Психоаналіз мав дуже велике значення в 60-х роках; либонь, тому (іншого пояснення не знаю) мої батьки певні, що все сталося з їхньої провини. Вони потерпають набагато дужче, ніж я, тож про Алісу я навіть і не згадую. Одної катастрофи на сьогодні доста. Я спокійно пояснюю їм, що кохання живе три роки. Вони протестують, кожне на свій манір, та обоє не дуже переконливо. Їхнє кохання тривало не набагато довше. Я тільки дивом дивуюся, розуміючи, що в моїй історії вони впізнають свою. Здуріти можна: виявляється, мої батьки все життя сподівалися, думали і врешті повірили, що я не такий, як вони.

Ми живемо на Землі, щоб зазнавати тих самих подій, що й наші батьки, в тій самій послідовності, а вони так само до нас здійснювали ті самі помилки, що і їхні батьки, і так далі до нескінченності. Та це не найстрашніше. Гірше не це, а те, що сам регулярно влазиш у ту саму халепу. А це якраз і є мій випадок.

Що три роки я наступаю на ті самі граблі. Якесь постійне дежавю. Все в моєму житті повторюється. Я наче запрограмований на повторювання, як ото компакт-диск, коли натиснеш «Repeat». (Мені подобається порівнювати себе з механізмами, бо їх легко полагодити). Це не комічність повторюваної ситуації, а цілком реальний жах: уявіть височенні гори з карколомними петлями і крутими узгір'ями. Ви проїхали один раз, і вам доста. Спускаєтеся додолу, стогнучи: «Та нехай йому! Тричі мало не виблював усю цукрову вату, щоб ще я сів на ці санчата — та нізащо!» Та ось: мені, телепневі, одного разу було замало. В мене абонемент на Пекельну Трасу. Атракціон «Space Mountain» — мій рідний дім.

Нарешті збагнув я фразу Камю: «Треба уявити Сізіфа щасливим». Він хотів сказати, що ми все життя робимо ті самі дурниці, та це, може,

і є щастя. Доведеться мені проїнятися цією думкою. Полюбити своє лихо, бо воно щедре на рецидиви.

Такий сон. Я пхаю свого каменя бульваром Сен-Жермен. Зупиняюся в другому ряду. Поліцей вимагає: «Їдьте!» — і погрожує оштрафувати за паркування каменя в неналежному місці. Мені доводиться зсувати його, і раптом він вислизає у мене з рук і котиться в діл вулицею Сен-Бенуа, дедалі прискорюючи рух. Мені його вже не зупинити: треба сказати, це все-таки гранітна брила, яка важить тонн із шість. Викотившись на ріг вулиці Жакоб, камінь вривається в маленьке спортивне авто. Капот, дверцята і хлопчина за кермом — наче млинець. Мені треба підписати протокол разом із сексапільною і заплаканою молодою вдовичкою. Я кусаю її за плече. В графі «Номерний знак» пишу: «С.І.З.І.Ф» (уживана модель). І пхаю камінь далі, аж заочую його на стоянку Сен-Жермен-де-Пре. Завтра все почнеться знову. А ви уявляйте мене щасливим.

XXXV

Ніч лагідна

Відтоді як я вирішив покінчити з нічним життям, щовечора я кудись іду: треба ж попроситися. Шила в мішку не сховаєш: всі вже знають, що я сам. Знайти одинака-скрізьсексуала мого віку в Парижі в 1995 році так само не легко, як нетягу в гштадському «Палас-отелі». Людям незрозуміло, що я помираю: я завжди був худий, навіть тоді, як жив щасливо. Скрізь я вештаюся зі своїм відчаєм напоказ. Сьогодні Аліса вчергове заявила мені, що не може більше брехати чоловікові й ми повинні розійтися. Зазвичай вона кидає мене у п'ятницю ввечері, щоб не гризли докори сумління на вихідні, а потім заявляється в понеділок по обіді. Отож я зателефонував Жанові-Жоржу й запитав, чи не принести вина на вечерю чи щось на десерт.

Я вирішив зрадити Алісу з її найліпшою подругою. Жюлі не довелося довго запрошувати на цю вечерю: я сказав їй, що мені дуже зле, а я давно помітив, що жодна жінка не може встояти, коли коханець її найліпшої подруги каже, що йому так зле. Напевне, в них прокидається почуття обов'язку: в кожній дримає Мати Тереза.

Жюлі дуже сексуальна, і це її найголовніша проблема. Вона завжди нарікає, що в неї не закохуються хлопці. Справді, тут простежується прикра тенденція: всім корить спершу вкласти її горілиць, щоб здійснити пальпацію молочних залоз, що частенько переходить і нижче. З нею особливо не церемоняться, та вона й не винна: ніякий закон не зобов'язує її носити футболки, що личать радше восьмирічним дівчаткам і закінчуються вище пупа, де зашилене золоте кільце.

— Знаєш, якби ти не стрибала в ліжко відразу, то вони б закохувалися. Чоловіки — як рагу, вони мусять довгенько помліти.

— Тобто ти радиш мені вчинити те саме, що робить з тобою Аліса?

А вона не дурна, ця Жюлі.

— Е-е... та ні. Треба бути лагідною з хлопцями, їх радше пожаліти треба, вони такі беззахисні...

Жан-Жак пречудово все улаштував. У нього супокійні душі розмовляють у добрій злагоді. В його домівці нема місця агресивності, хоч там завжди повно славетних мистців. Актори, режисери, кутюр'є, художники і навіть артисти, які ще не знайшли себе. Я помітив: що талановитіші люди, то вони симпатичніші. З цього правила немає винятків. Ми з Жюлі сіли на софі й узялися до канапок.

— Давно ти знаєш Жана-Жоржа? — запитала вона.

— Все життя. Не суди за першим враженням: сьогодні він може й разу не забалакати до мене, та це мій найліпший друг, одне слово, один з представників моєї статі, чие товариство я можу терпіти. Ми як два гейки, ото тільки не спимо разом.

— То що,— ніжно промовляє вона, випроставшись, аж два тугі яблука опиняються простісінько в мене перед носом,— скажеш мені, що там з тобою сталося?

— Аліса кинула мене, дружина теж, і в мене померла бабуня. Я не знав, що можна бути таким самотнім.

Ото так скаржуся, а сам потихеньку знай підсовуюся до неї. Зваблювати на вечірках нескладно: головне, скорочувати відстань. Треба вміти завойовувати позиції, сантиметр по сантиметру, до того ж так, щоб це не дуже впадало в око. Якщо ви нагледіли собі дівчину, підійдіть до неї (відстань два метри). Якщо вона ще подобається вам на цій відстані, забалакайте з нею (віддаль один метр). Якщо вона усміхнеться на ту дурню, яку ви верзете, запросіть її потанцювати чи запропонуйте випити (дистанція п'ятдесят сантиметрів). Після цього сядьте укупочці (відстань тридцять сантиметрів). Допіру в неї засяють очі, закиньте їй за вушко пасмо кіс (віддаль п'ятнадцять сантиметрів). Якщо вона дозволить вам це зробити, розмовляйте, нахилившись ще ближче (віддаль вісім сантиметрів). Якщо подих її прискорюється, притуляйтеся вустами до її вуст (віддаль нуль сантиметрів). Уся ця стратегія, звісно, має на меті сягнути від'ємної віддалі внаслідок просягання чужорідного тіла всередину тієї особи (десь сантиметрів зо дванадцять завдовжки, якщо брати пересічний показник у нашій країні).

— Я вбогий мов камінь,— кажу я, скорочуючи відстань, що відокремлює мене від

непоправного.— Ні, я ще вбогіший од нього, адже від камінців ніхто не йде й вони не вмирають.

— Еге, та ти геть розкис... зрозуміло!

Я починаю дивуватися, щó знаходить Аліса в цій прегарній дурепі. Напевне, це дезінформація якась. Не може вона бути найліпшою її подругою. Проте я далі розвиваю свої дії.

— Ну, загалом... Щасливих письменників не буває... Я маю те, що заслужив.

— Еге? А чому? Хіба ти пишеш книжки? А я гадала, ти влаштовуєш свята...

— Е-е... Та воно правда, але я, до речі, опублікував якось декілька книжчин,— кажу я, роздивляючись свої нігті.— «Мандрівка на край мочі»*, може, чула?

— Е-е...

— То це моя книжка. Ще я написав «Нестерпну марноту буття»** , а оце закінчую «Страждання юного Марроньє»***...

* Перекручене «Мандрівка на край ночі» (роман французького письменника Луї Фердінана Селіна, 1894-1961).

** Перекручене «Нестерпна легкість буття» (роман чесько-французького письменника Мілана Кундери, нар. 1929).

*** Перекручене «Страждання юного Вертера» (роман німецького письменника Йоганна Вольфганга фон Гете, 1749-1832).

— А коли твоє наступне свято? Надішлеш мені запрошення?

Існують дівчата з такими телячими очиськами, що ти раптом почувашся приміським потягом. Та я мушу перемогтися: якщо я злигаюся з нею, Аліса цього мені не пробачить, тримайся, хлопче, треба.

— Знаєш, Жюлі, в чому головна перевага розлучення? Можна мити руки, і мило не залишиться на пальці...

— Справді? А чому?

— Та через обручку.

— А-а... зрозуміло... Кумедний ти.

— А в тебе зараз хтось є?

— Ні. Тобто є, декілька. Та нікого серйозно.

— Як і в мене.

— Ні, та ти ж в Алісу закоханий!

— Та воно так, звісно, але тут не все так просто. Гадаю, моя проблема в тому, що я хоч і закохуюся, та назавжди ніяк воно не вдається.

Цієї миті я займаю позицію на відстані міліметра від її «гарно окреслених» вуст. Здається, у горішній губі трохи є колагену. Я вже біля мети, та ось вона одвертається і підставляє мені щоку. Гаплик.

Доста. Годі дурника клеїти. Я підводжуся, лишивши її на канапі саму. Ото сердега, тепер я розумію, чому чоловіки поводяться з нею, як з одноразовим лезом. І взагалі, навіть якби я джигнув це дівча у тебе на очах, Алісо, тобі було б начхати на це (навіть навпаки, збудило тебе). Я кохаю тільки тебе, і тобі доведеться з цим змиритися, навіть якщо ти не збираєшся щось міняти в своєму житті. В твоєму місті живе чоловік, що кохає тебе і потерпає, хочеш ти цього чи ні. Ліпше я повторюватиму тобі це, щоб раніше чи пізніше ти здалася. Я залишуся для тебе терплячим закоханим, тихою мукою, непохитною звабою. Називай мене Танталом.

За декілька годин по тому, коли я сидів на кухні, гортаючи «Ніч лагідну» в давньому кишеньковому виданні, Жюлі зваблювала якогось татуса і його синоня, що скінчилося пречудовою родинною сутичкою. Цими вихідними я знову налигався мов свиня. Ми не виходили від Жана-Жоржа три дні. Їсти не було чого, тільки чіпси й віскі «Four roses». Слухали ми лише одну платівку: «Rubber Soul» групи «Бітлз». Здається, була така мить, коли Жюльєн узяв цю мелодію на піяніні. Я особисто підводився що

три години лише для того, щоб налляти собі чарчину, бо хай що там кажіть, а найліпший спосіб не шкодувати за чимось — це намагатися забути його.

XXXVI

Free-Lance

Я звикаю до очікування. Це навіть добре, бо заспокоює. Наповнюю свою Татарську пустелю* чим завгодно. Ось, наприклад, замовлення: потрібна сигнатура для промоції жіночих парфумів «Гіпноз Девіда Копперфільда», Лас-Вегас. Платять п'ятдесят тисяч нових франків (половину, якщо ідея не продається). Треба знайти коротку, запальну, потужну фразу, що вмістила б у собі вигоди споживача і zarazом висловила в позитивній манері «reason why»**. Тобто упевнити в тому, що ці парфуми дадуть змогу жінкам (мета) підкоряти чоловіків (мета мети), причому не на одну ніч, а на вічну і міцну пристрасть, що є цілком заслугою ви-

* «Татарська пустеля» — роман італійського письменника Діно Буцатті (1906-1972).

** Навіщо (*англ.*).

робника. Я думаю тиждень і приходжу з таким списком:

Не виходьте заміж, ліпше користуйтеся «Гіпнозом Копперфільда».

«Гіпноз Копперфільда». Це не парфуми, а фокус.

«Гіпноз Копперфільда». Парфуми на сьогоднішній вечір, на завтрашній вечір і на всі інші вечори.

«Гіпноз Копперфільда». Шклянка з подвійним дном, де зачалася історія кохання.

Користуйтеся «Гіпнозом» — дія гарантується на всеньке життя.

«Гіпноз Копперфільда» — не просто парфуми.

Пляшечка «Гіпнозу» відбиває пам'ять.

«Гіпноз Копперфільда». Коли все минеться, вдавайте, ніби нічого не пам'ятаєте.

Нарада точиться кепсько. Всі невдоволені, я теж. Вислухавши їх, я того ж таки дня їду з Парижа до Верб'є (Швейцарія), на гірськолижний курорт Вале. Звідти, попрацювавши три тижні, посилаю факсом гасло, яке ви вже знаєте і завдя-

ки якому цей товар на цілий рік став світовим лідером поміж парфумами:

*«ГІПНОЗ КОППЕРФІЛЬДА». БЕЗ НЬОГО
КОХАННЯ ЖИВЕ ТРИ РОКИ.*

Сентиментальний цинік

Як і щовечора, я сиджу в куточку того самого шинку в пошуках виходу. Хоч стільки разів повторюю «я вмер, я вмер», та все одно живий. Багато разів міг я померти: під колесами авта (проте відскочив убік), випавши з вікна (та вчепився за дерево), заразившись вірусом (та надів презерватив). Ото шкода! Померти — це мене ще й як влаштувало би. Поки я не потрапив до пекла, я боявся смерті. Сьогодні вона була б звільненням. Я навіть не можу збагнути, чому люди так побиваються, як умирають. У смерті для нас більше сюрпризів, ніж у життя. Я тепер нетерпляче очікую день моєї смерті. Я буду щасливий покинути цей світ і дізнатися нарешті, що ж потім. Ті, що бояться смерті, недопитливі.

Моя проблема в тому, що ти — її розв'язання. Найдужче закохуються найзапекліші циніки

й песимісти: це їм на користь. Мій цинізм тільки й чекав, щоб його спростувало життя. Заперечують кохання саме ті, що найдужче потребують його: в кожному Вальмоні* зачався непоправний романтик, який тільки й чекає, щоб вийти на люди зі своєю мандоліною.

Ну ось, знову починається, пастка зачинилася, механізм почав діяти. Я знову мрію про великий дім із садком, осяяний сонцем, чи про стукіт дощових крапель по дахові, мрію зібрати букет пролісків, усамітнитися з нею оподаль від міста, щоб кохати одне одного знову і знову, поки не луснемо від щастя, поки не заплачемо з утіхи і будемо заспокоювати одне одного пестощами, що ж удієш, як нам так добре разом, і диня з холодильника, де Парма, там і Флоренція, Мілан, якщо буде час...

* Віконт де Вальмон — персонаж роману «Небезпечні зв'язки» Шодерло де Лякло.

XXXVIII

Листування (III)

Третій лист до Аліси.

Любий страусе!

Я повсякчас думаю про тебе. Думаю про тебе вранці, йдучи холодком. Навмисне ступаю повільніше, щоб довше думати про тебе. Думаю про тебе ввечері, коли мені самотньо на вечірках, де я напиваюся, щоб думати про щось інше, та домагаюся зворотного ефекту. Думаю про тебе, коли бачу тебе, й коли не бачу, думаю теж. Мені так хотілося б знайти інший клопіт, та я не можу. Якщо знаєш, як можна примудритися тебе забути, то навчи мене.

Я відбув найгірші вихідні в моєму житті. Ніколи й ні за ким так я не тужив. Без тебе моє життя — почекальня. Що може бути гірше, ніж почекальня в шпиталі, з неоновим освітленням

і лінолеумом на підлозі? Чи гуманно завдавати мені такої муки? Та ще й сам я в цій моїй почекальні, тут немає ні інших страдників, що їхні криваві рани заспокоїли б мене, ні ілюстрованих часописів на журнальному столику, які відвернули б мене, ні автомата, що випльовує талончики з числами, які дали б мені надію на те, що очікуванню настане край. Страшенно болить живіт, й нема кому полікувати мене. Оце і є стан закоханості: біль у животі, єдиний лік від якого — ти.

Аліса... Хто б міг подумати, що це ім'я посяде таке місце в моєму житті. Я чув про лихо, та не знав, що воно зветься «Аліса». Алісо, я кохаю тебе. Ці слова неподільні. Тебе зовуть не Аліса, а «Алісо-я-кохаю-тебе».

Твій згорьований Марк

Як і слід було очікувати, Аліса зателефонувала мені в понеділок. Вона зізналася, що страшенно сумує за мною, і пообіцяла, що ми більше ніколи не розлучимося. Я повільно і ніжно роздягнув її в помешканні, яке надав мені один приятель. Сказати, що зустріч була радісна, значить нічого не сказати. Ті півдня утіхи могли б стати метричним еталоном у Севрі в розділі

«найвища сексуальна насолода двох різностатевих людських істот, що взаємно доповнюють одна одну». Після цього, всупереч тому, що обіцяла, вона покинула мене десь о дев'ятій вечора напівжива, і я знову лишився зустрічати прийдешні години на самоті.

XXXIX

Падіння триває

Ліпше відразу вас попередити: не гарантую, що ця історія скінчиться гепі-ендом. Останні тижні входять до переліку найсумніших і найчудовніших спогадів мого життя, й немає в мене підстав гадати, що така ситуація не триватиме ще довго. Не виходить у мене перебороти долю, не з того вона тіста, яке легко ліпити.

Кінець світу настав минулого тижня. Аліса за-телефонувала мені й сповістила новину: вона їде на відпочинок з Антуаном, щоб спробувати склеїти розбите горнятко. Що ж, цього разу всьому справді край. Вона повісила слухавку, я теж, ми навіть не попрощалися. Моє кохання — Хіросіма. Бачите, до чого пристрасть може довести людину: я майже цитую Маргеріт Дюрас*.

* Маргеріт Дюрас (1914-1996) — французька письменниця й акторка.

Я дивлюся, як муха б'ється у вікно моєї кімнати, й думаю, що вона геть як я: поміж нею і дійсністю — скло. Подвійне життя — розкіш для шизофреніків. Аліса примудряється черпати воду з двох криниць: заборонена пристрасть зі мною, затишне гніздечко з чоловіком. Нащо мати одне життя, коли можна мати їх декілька? Вона міняє чоловіків, як канали по телевізору (сподіваюся, що я — «Євроспорт»).

Всьому край. В.С.Б.О.М.У. К.Р.А.Й. Здурити можна: я так легко написав ці десять літер, а збагнути їхній зміст не можу. Часом у мене трапляються напади мегаломанії: якщо я їй не потрібен, кажу я собі, то я її більш не кохаю! Вона не варта мене! І тим гірше для цієї дурепи! Та гордість піднімає голову в мені ненадовго — інстинкт самозбереження недостатньо розвинений.

Прошу мені вибачити, письменники — страшенно нудні люди, сподіваюся, я вам не дуже допік моїми муками. Писати значить скаржитися. Немає великої відмінності поміж романом і рекламацією в Міністерстві зв'язку. Якби я міг учинити інакше, то не зміг би сидіти вдома, стукаючи на машинці. Та в мене вибору немає:

все одно я ніколи не зможу говорити про щось інше.

Погляньте, ким я став... Я пишу таку саму книжку, як і всі... Любосна веремія... Чоловік кидає жінку заради іншої, яка кидає його... Та що це зі мною? Де мої декадентські вечори? Я перейнявся сентиментальними історіями, що відбуваються в кварталі Сен-Жермен-де-Пре... Наче в новому французькому кіні... Розкажемо про проблеми людей, у яких немає проблем... Та я вперше відчуваю таку фізичну потребу писати... Раніше, коли мені казали про цю необхідність, я вдавав, ніби розумію, та навіть не уявляв, що воно таке... Навіть у цьому самокатуванні я далеко не перший (дякую, Дріє*, дякую, Нурісьє**)... Мені вже нема про що розповідати... Раніше чи пізніше це повинне було з мене полізти... Поки не написав роман про своє розлучення, вважай, що нічого не написав... А може, не така це і дурня — вважати свій випадок закономірністю... Якщо я банальний — значить, і універсальний... Треба втікати від самотності, триматися вічних тем... Настогидли інтерпретації... Навчаюся

* П'єр Дріє ля Рошель (1893-1945) — французький письменник, прибічник нацизму, наклав на себе руки.

** Франсуа Нурісьє (1927-2011) — французький журналіст і письменник.

щирості... Відчуваю: в надрах мого горя наче річка тече, і якби мені поталанило пробитися й дати їй вихід, я зробив би послугу «окремим щасливцям», що стоять на краю аналогічної прірви. Я їх попередив би, пояснив би їм усе, щоб їх не спіткав такий самий удар. Я візьму на себе цю місію і завдяки їй зможу сам у всьому ліпше розібратися. Та не виключено, що річка так і залишиться підземною...

XL

Розмова в готелі

Жан-Жорж ніколи не бачив мене таким. Він відчайдушно намагається пожвавити розмову, наче простягає руку потопельникові. Ми сидимо в барі розкішного готелю, вже не пам'ятаю якого — ми посиділи у всіх. Я питаю його:

— Скажи, ти віриш, що кохання живе три роки?

Він із жалем дивиться на мене.

— Три роки? Оце ти утнув! Страх і переляк! Трьох днів достатньо. Хто сказав тобі таку дурню, жеребчику?

— Здається, воно гормональне чи біохімічне... За три роки все закінчується, і нічого не вдієш. Сумно, еге ж?

— Ні, цуцику медовий. Кохання живе стільки, скільки йому відведено, мені воно байдуже. Та якщо хочеш, щоб воно жило довше, тобі

треба навчитися нудьгувати. Треба знайти людину, з якою хотілося б умирати від нудьги. Оскільки вічної пристрасті не буває, нехай хоч нудьгується з утіхою.

— Еге ж, може, ти й правду кажеш... Як ти гадаєш, минеться воно в мене, припиню я перейматися цими химерами?

— Авжеж, півнику. Ти підходиш до проблеми не з того краю. Що дужче прагнеш захопитися, то дужче розчарування, коли все закінчується. Ні, треба прагнути нудьгувати, тоді ти будеш приємно здивований, якщо раптом виявиться, що воно ще не набридло. Пристрасть не може бути «інституційна», нормою має бути нудьга, а пристрасть — глазур'ю на торті. Знаєш, хто боїться нудьги...

— ...той не ладнає з собою. Знаю, ти сто разів уже казав це мені... Як гляну на приятелів з жінками, що ненавидять одне одного, нудьгують, зраджують за кожної нагоди, сваряться і не розлучаються лише задля збереження родини, то не шкодую, що розлучився... В мене принаймні лишилися гарні спогади про мій шлюб.

— Ні, бешкетнику, я не Анну маю на увазі. Ти нафантазував про неї бозна-чого, а ти ж геть не знаєш її. Ось вона, твоя хвороба: ти кохаєш,

а сам не знаєш кого. Гадаєш, ти витерпів би, якби тобі довелося з нею жити? Та навряд, бо вас те і збуджує, що ви не можете бути разом. Особисто я на твоєму місці зателефонував би їй.

— Жане-Жорже!

— Що, цуцику?

— Не верзи казна-чого. Ще по чарчині?

— Добре, якщо платиш ти.

— Жане-Жорже, можна одне запитання?

— Кажи.

— Ти коли-небудь потерпав од кохання?

— Ні, сам знаєш. Я ніколи не закохувався. Це найбільше моє лихо.

— Часом я тобі задрю. А я ніколи не закохувався НАЗАВЖДИ, це гірше.

Він мовчить, і я починаю шкодувати, що поставив це запитання. Його очі дивляться убік, затуманені. Голос звучить на октаву нижче.

— Припини плутати ролі, шалапуте. Це я задрю тобі, і ти чудово знаєш це. Я страждаю від самого народження. А ти зараз уперше пізнав біль, якого хотілося б зазнати мені. Ліпше поміняти тему, добре?

Ти ба, моє лихо ще й заразне! Тепер ми обидва в мінорі, з чим і вітаю нас.

— Гадаєш, я негідник?

— Та ні, ще ні. Ти тільки навчаєшся, ти ще любитель, марципанчику мій. У тебе ще все попереду. А ось...

— Що «ось»?

— А ось насправді ти розбещений гейко, і я зараз як зажену тобі прутня!

І він, паливода такий, хапає мене в обійми, і ми падаємо додолу, перекинувши стіл, чарки, фотелі, й регочемо як навіжені, а бармен тим часом гарячково шукає в телефонному довіднику номер швидкої психіатричної допомоги шпиталю Святої Анни.

ХІІ

Домисли

Й ось що зі мною сталося: я перестав скидати на ніч шкарпетки — жах, та й годі! Треба щось удіяти, а то ще й свою сечу почну пити. Я перевертався в ліжку, знай мізкуючи над словами Жана-Жоржа. А що як він має рацію? Треба зателефонувати Анні. Зрештою, якщо Аліса не хоче жити зі мною, то, може, я дарма розлучився? Ще не все втрачено: чимало людей знову закохується в своїй колишніх дружин наступного дня після розлучення. Ось хоча б Аделіна й Джонні*. Ох, це недобрий приклад. А якщо... Ліз Тейлор і Ричард Бартон? Теж не ліпше.

Я можу повернути Анну. Мені треба повернути Анну. Все ще можна направити. Ми не

* Ідеться про Аделіну Блондьє і Джонні Голлідея.

все випробували. Ми випробуємо все. Ми ні про що не балакали, шкодуючи одне одного, та так і розлучилися, нічого не сказавши одне одному. Ми знову будемо разом, та ще й кепкувати будемо з нашого розриву. Подумаєш, велике лихо!

Ні, якщо подумати, то таки це лихо. Раніше шлюб неможливо було зруйнувати такими пригодами. Сьогодні шлюби *стали* пригодами. Суспільство, в якому ми народилися, базується на егоїзмі. Соціологи прозивають це індивідуалізмом, хоч є простіше пояснення: ми живемо в суспільстві самотності. Немає більше родин, немає сіл, немає Бога. Наші пращури позбавили нас усього зайвого, а натомість ввімкнули гелебачення. Ми спілкуємося з самими собою і нездатні зацікавитися нічим, крім власного пупа.

І все ж таки у мене виник план. Я дуже сподівався, що не доведеться вдаватися до цього скрайнього заходу, та від'їзд Аліси з чоловіком вимагає зворотного і вкрай потужного удару. Цього разу заховаємо подалі почуття власної

гідності. Мій план — зателефонувати Анні.
Я беруся до телефону з усмішкою — диявольською, хотілося б вірити, та насправді лише збентеженою.

XLII

Зворушливий маневр

— Скільки ж це ми вже не бачилися? — запитую я Анну, потягнувши на себе столика, щоб вона могла сісти на ослона. Раніше в цьому ресторані ми полюбляли вечеряти, сидячи поряд, та раніше — воно раніше, а сьогодні ми сидимо одне навпроти одного.

Вона з цікавістю дивиться на мене, а потім каже:

— Чотири місяці, один тиждень, три дні, вісім годин і, — (каже це, дивлячись на годинника), — шістнадцять хвилин.

— І сорок три секунди, сорок чотири, сорок п'ять...

Спершу ми розмовляємо про те і про се, про все, що дозволяє ухилитися від головного: від нашої роботи, від наших друзів, од наших спогадів. Наче всього, що сталося, просто не було. Та

Анна не сліпа, вона бачить, що мені недобре, і їй теж недобре від того, що не вона причина цього. Вона нервує і за десертом починає потроху мені дошкуляти.

— Ну добре, ти ж не для того запросив мене, щоб побалакати про давніх друзів. Що ти хочеш мені сказати?

— Та ось... Вдома лишилися твої речі, то подумав, що, може, ти б забрала їх. А потім ми могли би перебути разом вихідні й подивитися, а раптом...

— Що? Ти з головою не дружиш, еге? Ми розлучилися, ти забув? Я пречудово бачу, що ти закоханий не в мене, та й не лялька ж я тобі, що захотів — погрався, захотів — покинув!

— Цить! Не репетуй...

Я обертаюся до сусідів за столом.

— Ми розлучилися, я запропонував їй кудись податися на вихідні, а вона відмовилася. Ну ось, тепер ви все знаєте. Можете більше не слухати? Чи вам з цією гускою, що сидить напроти, так хріново живеться, що обов'язково треба слухати про чуже життя?

Сусіда схоплюється на ноги, я теж, наші жінки розтягують нас, одне слово, сякий-такий екшн у цій книжчині є. Потім я оплачую рахунок, і ми

виходимо з ресторану. Надворі ще темніше, ніж раніш. Ми йдемо і регочемо. Я прошу в неї вибачення. Вона каже: та дарма. Здається, їй це розлучення далось легше, ніж мені.

— Запізно, Марку. Нічого вже не повернеш. Я кохаю іншого чоловіка, ти теж — нам більше нема чого робити разом.

— Знаю, я кумедний... Мені здавалося, ми б могли ще раз спробувати... Ти справді не хочеш, щоб я провів тебе?

— Ні, дякую, я поїду на таксі... Марку, дам тобі одну пораду на майбутнє: у стосунках з жінками тобі слід навчитися ставити себе на їхнє місце.

А потім, коли вже настала пора прощатися, раптом нас охоплюють емоції. Ми насилу стримуємо сльози, та вони все одно котяться, тільки всередині, під нашими обличчями. Її дитячий сміх — більше я його не почую. Той, інший, слухатиме його замість мене, якщо їй з ним весело. Анна стала чужа. Ми розлучаємося, щоб іти різними стежками, кожне у свій бік. Анна сідає в таксі, я легенько зачиняю дверцята, вона усміхається мені з-за шибки, і авто рушає... В доброму кіні я побіг би за її таксі під зливою, і ми упали б в обійми одне одному на найближчому світлофорі. Чи вона раптом передумала б і почала благати

водія зупинитися, як ото Одрі Гепберн — Голлі Голайтли в фіналі «Сніданку у Тіффані». Та ми не в кіні. Ми в житті, де таксі прямують своїм шляхом.

Ми покидаємо спершу батьківське гніздо, а далі, буває, і своє перше родинне гніздо, й завжди при цьому відчуваємо той самий біль, бо почувасмося назавжди осиротілими.

XLIII

Банальний епізод

Подружжя вечеряє, коханці обідають. Якщо побачите пару в шинку опівдні, спробуйте клацнути фотоапаратом — і матимете неприємності. А спробуйте зробити те саме з іншою парою ввечері, й вам усміхнуться і приберуть мальовничих поз під вашим спалахом.

Повернувшись після подружніх вакацій, Аліса зателефонувала мені. Добре поставивши себе на її місце й уявивши, що там коїться у її голівці, я байдуже запропонував разом пообідати.

— Я принесу проектор для слайдів.

Вона не сказала, що я кумедний, і слава Богу, бо я не збирався її розважати. Насилу прийшовши, вона присягається мені, що це було жахливо, запевняє, що й разу вони не кохалися, та я уриваю її.

— У мене все чудово. У вихідні їду з Анною.

Ми знаємо, що це неправда, всі знають, крім Аліси, в яку наче балістична ракета поцілила.

— А...

— Ну,— спокійнісінько-кажу-я-далі,— як мандрівка?

Аліса дає мені ляпаса, та сама чомусь вибухає риданнями. Останнім часом я просто-таки колекціоную застольні мелодрами. Незлецько вийшло: тут у нас немає сусідів. Невдало вийшло: й Аліса втекла. Нудно буде тепер у ресторані. Я можу скільки завгодно смакувати свою помсту, все одно я «лишився сам, з серцем, що переповнене милостинею» (Поль Моран), і знову починаю гектолітрами лигати горілку, тож незабаром вже на ногах не тримаюся, та й сидіти не можу теж. Пообідав, називається, знову і ріски в роті нема. Помста — неїстівна страва.

Не те дивує, що життя наше — вистава, а те, що в ній так мало дійових осіб.

XLIV

Листування (IV)

Останній лист до Аліси.

Кохання моє!

Вихідні з Анною нічого не дали. Менше з тим. Як і ти, я хотів визначитися, бути певним того, що зробив правильний вибір. Вибач, що так скривдив тебе. Ще мені хотілося, щоб ти відчула, як я страждав, коли ти поїхала. Це дурне, розумію. Тому що ти ніколи не дізнаєшся, якого болю мені завдала.

Алісо, ми з тобою створені одне для одного. Жах, та й годі. Все з тобою чудово, навіть я. Та мені страшно, що тобі страшно. Нестерпно, що я не єдиний чоловік у твоєму житті. Я ненавиджу твоє минуле, воно застуге моє майбутнє.

Хотілося б, щоб з усього цього болю був якийсь зиск. Чому ти мені не довіряєш? Бо я несамовитий?

Не згоден з цим докором, ти теж дурнувата. Гадаєш, ми кохаємо одне одного лише тому, що це складно? То нам треба розлучитися. Ліпше вже бути нещасним без тебе, ніж з тобою.

Наше кохання не знищити, не второпая, як ти не розумієш цього. Я — твоє майбутнє. Я тут, я існую, й ти не можеш жити далі так, наче мене вже нема. То вибач. Як кажуть «Незнайомці»: «Це твоя доля».*

Ми не маємо права відмовлятися від щастя. Більшості людей не випадає такого талану. Вони подобаються одне одному, та не закохуються. Або закохуються, та в ліжку не все гаразд. Або в ліжку все гаразд, та їм нема чого сказати одне одному потім. А у нас із тобою все є, та немає нічого, бо ми не разом.

Те, що ми робимо, не можна пробачити. Годі мордувати одне одного. Це злочин — не поквапитися бути щасливими, коли врешті випадає така нагода. Ми чудовиська самі з собою. Скільки можна? Заради кого?

Це жорстоко — так мордувати себе й інших просто так. Ніхто не кине нам, що ми не прогавили своєї нагоди.

* Французьке тріо гумористів.

Це справді мій останній лист. Я не можу більше гратися в хованки. Я пригнічений, розчавлений, я чекаю біля твоїх ніг — добий мене. Є така межа болю, коли губиш будь-яку гордість. Я пишу не для того, щоб просити тебе прийти, — пишу, щоб попередити: я чекатиму завжди.

Подаси знак — і ми будемо розводити страусів. Не подаси — і я все одно буду тут, поблизу, на одній з тобою планеті, чекатиму на тебе. Я несамовито кохаю тебе, тільки ти потрібна мені, думаю я тільки про тебе, належу тобі душею і тілом.

Твій Марк, що плакав, пишучи цього листа.

XLV

I тоді

І тоді я беруся за перо, щоб сказати, що кохаю її, що в неї найдовші на світі коси і що моє життя потонуло в них, а якщо тобі воно кумедне, то мені шкода тебе, її очі для мене, вона — це я, я — це вона, і коли вона волає, я теж волаю, і все, що я роблю в житті, я роблю для неї, завжди, завжди я віддаватиму їй усе, і до самісінької смерті не буде такого ранку, щоб я встав з іншою думкою, крім думки про неї, і я кохатиму її так, щоб вона кохала мене, і знову й знову цілуватиму її руки, плечі, перса, і тоді я збагнув, що як людина закохана, то вона пише слова, яким немає краю, і їй нема коли ставити крапки, треба писати, писати, бігти попереду власного серця, і фраза тягнеться і тягнеться, в коханні немає пунктуації, і пристрасть спливає слізьми; коли кохаєш, обов'язково пишеш і не можеш зупинитися; коли кохаєш, обов'язково

уявляєш себе Альбером Коеном*, Аліса зі мною, Аліса покинула Антуана, вона пішла від нього, нарешті-таки, і ми полетіли, в прямому сенсі й у переносному, першим літаком до Рима, авжеж, куди ж іще, готель «Англетер», п'яцца Навона, фонтан Треві й вічні бажання, прогулянки на скутері; коли ми попросили шоломи, хлопчина з прокату моторолерів усе зрозумів і сказав: надто вже г'яряче, кохання, безупинне кохання, три, чотири, п'ять разів на днину, кабака вже болить, ніколи ще не зазнавали ми такої втіхи, все розпочинається наново, ви більше не самотні, небо рожеве, без тебе я був нічим, нарешті я дихаю, ми йдемо, не торкаючись ногами бруківки, пливемо за декілька сантиметрів над землею, ніхто цього не помічає, крім нас, ми на повітряних подушках, ми просто так усміхаємося римлянам, без причини, нас тримають за дурників, за сектантів, ми з секти Усміхнених у Левітації, все стало тепер так легко, ідемо лівою-правою, і це щастя кохання життя томато-моцарелла залиті оливковою олією макарони з пармезаном ніколи не доїдаємо залишаємо на тарілках надто заклопотані дивимося в очі одне одному гладимо одне одному руки

* Альбер Коен (1895-1981) — швейцарсько-французький письменник.

знову кортить, здається, ми не спали десять діб, десять місяців, десять років, десять століть, сонце на пляжі Фреджене, полярні світлини як ті що знайшла Анна у валізі в Ріо, дихати і дивитися на тебе більше нічого не треба це назавжди на все життя й навіки, просто не віриш, здуріти можна, як переповнює нас радість від життя, зі мною ніколи такого не було, а ти відчуваєш те саме, що відчуваю я? Ти ніколи не покохав мене так, як я тебе кохаю, ні, це я кохаю тебе дужче, ніж ти мене, ні, я, ні, я, добре, ми обоє, як добре стати цілковитим дурником і бігти до моря, ти створена для мене, якими словами висловити щось таке прегарне, це наче, наче ми вийшли з непроглядно темної ночі на сліпуче світло, наче кайф од екстезі, що ніколи не скінчиться, наче біль у животі, що несподівано минувся, наче перший ковток повітря, який вдихаєш, виринувши з води, наче одна відповідь на всі запитання, дні пролітають, наче хвилини, забуваєш про все, народжуєшся кожної секунди, не думаєш ні про що недобре, ми живемо хвилиною вічно, пристрасно, сексуально, дивовижно, невідпорно, ніщо не владне над нами, ми знаємо, що сила нашого кохання порятує світ, о, ми просто страшенно щасливі, тобі треба піднятися в номер, зачекай мене

в передпокої, я зараз, ти ввійшла до ліфта, а я помчав нагору східцями, перестрибуючи через сходинки, і хто ж зустрів тебе біля ліфта — я, ох, ми мало не плакали, розлучаючись усього на три хвилини, коли ти надкусила спілого персика солодкий сік зацебенів твоїми засмаглими стегнами а нехай тобі я хочу тебе повсякчас знову і знову поглянь, що я накоїв на твоєму обличчі, о Марку, о Алісо, я кінчаю, до-овго, пречудово, ми не бачили жодної пам'ятки в цьому місті, готово її охопив регіт та що ж такого кумедного я сказав це нерви, я так добре кінчила люблю тебе, кохання моє, а який сьогодні день?

Частина II

За три роки на Форментері

День Д-7

«Каса-Ле-Мульт». Ось я і на Форментері, приїхав дописувати цей роман. Він буде останній: я закінчую трилогію (в першому я закохався; в другому — одружився; в третьому — розлучаюся і знову закохуюся. Тема вичерпана). Хоч як намагайся сказати щось нове в царині форми (оригінальні слівця, англіцизми, дотепні звороти, рекламні гасла тощо) і змісту (нічні клуби, секс, дурман, рок-н-рол), незабаром розумієш, що все, що ти хочеш, це написати роман про кохання простими словами, одне слово, найтяжче завдання.

Я слухаю гуркіт прибою. Нарешті я нікуди не поспішаю. Швидкість заважає бути собою. Тут дивишся на небо і бачиш, як минають дні. В моєму паризькому житті неба немає. Писну́ти

заманку, факсонути статтю, побалакати в телефон, все в темпі, бігом, з наради на нараду, в обід ухопиш що-небудь на ходу, в темпі, в темпі, мчиш на моторолері, щоб із запізненням прибути на коктейль. Дурнувате життя, давно треба було натиснути на гальма. Зосередитися. Перейнятися лише одним ділом. Оцінити красу тиші. Насолодитися неспішністю. Почути пахощі й барви. Всі ці речі, від яких нас хочуть відлучити.

Все нікуди не годиться. Все треба перебудувати в цьому суспільстві. В кого сьогодні є грошенята, ті не мають часу. А в кого є час, не мають грошей. Покинути працю так само нелегко, як і влаштуватися на неї безробітному. Нероба — ворог суспільства номер один. Людей пов'язують грішми: вони жертвують свободою, щоб платити податки. Нема чого ходити околяса: завданням прийдешнього століття буде знищення диктатури підприємства. Форментера, малесенький острівець... Супутник Івіси в сузір'ї Балеар. Форментера — це Корсика без бомб, Івіса без нічних клубів, Мюстік без Міка Джагера, Капрі без Ерве Віляра, Країна Басків без дощу.

Біле сонце. Прогулянка на скутері. Спека і ку-
рява. Всохле квіття. Бірюзове море.

Пахощі сосон. Спів цвіркунів. Полохливі
ящірки. Вівці: ме-е-е!

— Нагадай козі смерть...— кажу я їм.

Червоне сонце. *Gambas a la plancha. Vamos a la playa**. Зорі в небі. Джин *con* цитрина. Я шукав спокою, то це тут, де надто гаряче, щоб писати довгі фрази. Можна бути на канікулах не лише в комі. Море повне води. Небо в безперервному русі. Зорі падають. Дихати повітрям — діло на повний робочий день, давно б так.

Це історія про хлопчину, що сам-самісінький приїздить на острів, щоб дописати книжку. Життя у нього несамовите, і йому дивно опинитися наодинці з собою, на лоні природи, без телевізора, без телефону. В Парижі він завжди поспішає, такий весь енергійний, а тут сидить цілий день на одному місці, вечорами гуляє, завжди сам. Барнабут** у Флоренції, Байрон у Венеції, панда у Венсенському звіринці — ось його приклади для наслідування. Єдина людина, з котрою він вітається, — офіціантка з «Сан-Франческо». Хлопчина носить чорну сорочку, білі джинси

* Креветки на тарілці. Ходімо на пляж (*исп.*).

** Псевдонім Валері Ларбо (1881-1957), французького письменника.

й італійські мешти. П'є пастіс і джин з цитриною. Маламурить чіпси і тортильї. Слухає тільки одну платівку: «Крейцерову сонату» у виконанні Артура Рубінштайна. Вчора, кажуть, хтось навіть бачив, як він аплодував голу французів у матчі Франція—Іспанія, що нетактовно, але потребує мужності, якщо ти в шинку єдиний француз, в Іспанії, в порту. Якби ви зустріли цього хлопчину, то ви, либонь, подумали б: «А що, спитатися, забув цей телепень у „Фонда Пепе“ не в сезон?» Мене воно трохи ображає, оскільки хлопчина той — це я. Тому прикусіть язика, дякую. Я — відлюдник, що усміхається теплому леготу.

За тиждень буде рівно три роки, як я живу з Алісою.

День Д-6

Гаразд, так ось, коли Аліса пішла від Антуана, і потім, коли ми оселилися вкупі на вулиці Мазаріні (на тій вулиці, де помер Антуан Блонден*), не буду приховувати, мене часом охоплювала тривога. Щастя лякає дужче, ніж горе. Я отримав те, чого прагнув понад усе на світі, й це переповнило мене захватом і zarazом глибоким відчаєм. Що як я повторю колишні помилки? Що як я лише циклічний романтик? Тепер, коли вона зі мною, чи справді я хочу цього? Чи не стану я занадто ніжним? Чи не доведеться мені нудьгувати з нею? Нехай йому всячина, коли ж я перестану сушити собі мізки над цим?

Антуан хотів убити мене, убити її, убити себе. Наше спільне життя будувалося на

* Антуан Блонден (1922-1991) — французький письменник.

згарищі двох розлучень — дві людські жертви потрібні були, щоб народилося нове кохання. Шумпетер* називав це «креативним руйнуванням», та він був економістом, а економісти рідко бувають сентиментальні. Ми зруйнували дві родини, щоб бути вкупі, наче та крапля**, що росте, поглинаючи все навколо. Щастя — така потворна річ, що як ви сам від нього не луснете, то декілька убивств од нас воно вимагатиме.

Жан-Жорж приїхав до мене на Форментеру. Разом ми оглядаємо місцевість, потім ідемо з візитом до рибин. Він пише п'єсу для театру, тож у чаркуванні від мене не відстає.

Налигавшись, ми склали віршика:

*На Форментері
Відферментуєшся!*

Нам подибуються пари стареньких гіпі напідпитку — вони так і лишилися тут, нерозлучні, з шістдесятих років. І як це їм

* Йозеф Шумпетер (1883-1950) — австрійський і американський економіст, популяризатор терміну «креативне руйнування».

** Ідеться про фантастичний фільм «Крапля» (1958).

поталанило так довго протриматися? У мене навіть сльози на очах закипають. Я купую їм траву. В маленьких кав'ярнях ми з Жаном-Жоржем напиваємося мов свині, граємо в більярд. Він розповідає мені про свої любовні справи. Жан зустрів кохану жінку і вперше відчувається щасливим.

— Кохання — єдине, задля чого варто жити,— каже він.

— А діти?

— Нізащо! Народжувати дітей у такому світі? Злочин! Егоїзм! Нарцисизм!

— Ох, а в мене з жінками виходить ліпше, ніж діти: я маю від них книжки,— повчально кажу я, піднімаючи догори пальця.

Ми озираємося на офіціантку. Смаколик у коротенькому болеро, матова шкіра трохи поросла пушком, великі темні очі, гордовита постава, неприступний вигляд індіанської скво.

— Вона схожа на Алісу,— кажу я.— Якщо я пересплю з нею, то все одно збережу вірність.

Аліса лишилася в Парижі, вона приїде до мене за тиждень.

За шість днів буде рівно три роки, як я живу з нею.

День Д-5

Офіціантку в сукні з голою спиною зовуть Матильда. Нічогеньке дівча. Жан-Жорж проспівав їй пісню Гаррі Белафонте: «Matilda she take me money and run Venezuela*».

Мабуть, я міг би в неї закохатися, якби не сумував так за Алісою. В барі «Сес Рокес» ми запросили її потанцювати. Вона ляпала в свої матові долоньки і похитувала стегнами, довгі коси колихалися. У неї були неголені пахви. Жан-Жорж запитав:

— Вибачте, панно, ми шукаємо, де б оце заночувати. У вас не знайдеться місця, *por favor***?

Вона носила тоненького золотого ланцюжка на талії й такого самого — на щиколотці. Шкода,

* Матильда вкрала мої гроші й утекла у Венесуелу (*калічена англійська*).

** Будь ласка (*ісп.*).

але вона не вкрала у нас грошенята й не втекла до Венесуели. Та самокрутки з нами згортала, аж усі ми поснули просто неба. У неї були довгі спритні пальчики. Вона старанно лизала цигарковий папір. Здається, ми всі очамріли, навіть вона.

Коли ми повернулися до Каси, Матильда захопила мого прутня. Розкішниця в неї була величезна, м'язиста і тхнула вакаціями. Її коси пахли коноплями. Вона так волила, що Жанові-Жоржу довелося дати їй за шоку, щоб вона заткнула пельку; далі ми помінялися місцями, аж дружно спустили на її великі тугі цицьки. Я кінчив і відразу ж прокинувся — спітнілий, помираючи від спраги. Справжньому схимникові не варто захоплюватися еротичним зіллям.

За п'ять днів буде рівно три роки, як я живу з Алісою.

IV

День Д-4

Чоловік без жінки дичавіє: кілька днів на самоті — й він перестає голитися, митися, гарчить мов звіряка. Людині потрібно було кілька мільйонів років, щоб сягнути цивілізації, а повернутися до неандертальського стану можна менш ніж за тиждень. Я дедалі дужче скидаюся на мавпу. Чухаю поміж ногами, довбуся в носі, їм шмарклі й ходжу окаряч. За столом кидаюся на їдло, мов несамовитий, їм руками, закидаю, як не в себе, все підряд: ковбасу з жуйкою, сирні чіпси з молочним шоколадом, кока-колу з вином. Попоївши, відригую, перджую і харкаю. Оце вам портрет молодого французького письменника-авангардиста.

Аліса з'явилася сюрпризом. Вона затулила мені очі долонями в Моле, хоч я чекав її приїзду лише за три дні.

— Ану вгадай, хто це?

— *No se**. Матильда?

— Негіднику!

— Алісо!

Ми міцно обійнялися.

— Оце сюрприз!

От халепа, і хто мене за язика тягнув?

— Зізнавайся, ти ж не чекав мене, еге? До речі, хто така Матильда?

— Та пусте... Жан-Жорж учора підчепив якусь тубілку.

Якщо це й не щастя, то принаймні дуже скидається на нього: ми наминаємо місцеву шинку на пляжі, вода тепла, Аліса засмагла, й очі її стали геть зелені. По обіді ми з нею лягаємо подрімати. Я злизую морську сіль у неї зі спини. Сон не йде до наших віч. Поки ми кохаємося, Аліса каже мені, скільки хлопців у Парижі благали її покинути мене. А я детально переповідаю вчорашній еротичний сон. Чому в усіх жінок, яких я кохаю, такі холодні ноги?

Жан-Жорж із Матильдою приєднуються до нас перед вечерею. Вигляд у них дуже закоханий. Вони встигли з'ясувати, що обоє в цьому році втратили батька.

* Не знаю (*isp.*).

— Та для мене воно тяжче, бо я жінка,— зітхає Матильда.

— Терпіти не можу жінок, що закохані в свого батька, надто ж у покійного,— каже Жан-Жорж.

— Не закохані в свого батька лише фригідні жінки і лесбійки,— встряю я.

Аліса й Матильда танцюють удвох — геть чисто наче дві сестри-інцестниці. Добре, що ми не встигли нічого зіпсувати, розлучаємося з жалем і надолжуємо в своїх номерах.

Перед тим як заснути, я здійснюю революційний учинок — скидаю годинника. Щоб кохання жило вічно, досить забути про час. Цей сучасний світ убиває кохання. Може, нам тут і оселитися? Тут усе недорого. Я посилятиму статті до Парижа факсом, візьму аванс у кількох видавництвах, вряди-годи можна робити рекламну кампанію в мережі...

І помирати з нудьги.

Ох, знову ця тривога. Відчуваю близьку небезпеку. Я сам собі остогид. Якби ж це хтось сказав, чого мені хочеться... Нічого не вдієш, часом наша пристрасть стає ніжністю. Невже знову запустився той самий механізм? Треба поповнювати ендорфіни. Я кохаю її — і все-таки боюся, щоб

ми часом не занудьгували. Часом ми навмисне бавимося в це. Вона каже мені:

— Добре, піду я до крамниці... Незабаром повернуся...

А я їй:

— А потім підемо гуляти...

— Збирати розмарин...

— Обідати на пляжі...

— Купувати газети...

— Нічого не робити...

— Або вкоротимо собі віку...

— На Форментері померти гарно можна лише в один спосіб — упавши з велосипеда, як співачка Ніко*.

Якщо ми жартуємо на цю тему, кажу я собі, то все не таке і страшне.

Напруга зростає. За чотири дні буде рівно три роки, як я живу з Алісою.

* За тої пори, коли переживалася ця книга, Жан-Едєрн Альє ще не пішов за її прикладом... (прим. автора).

V

День Д-3

Ми кохаємося з Алісою не так часто, зате дедалі краще. Я до квадратного сантиметра знаю її улюблені місця. Вона затуляє мені очі. Раніше вона кінчала через раз, тепер і разу не пропускає. Від обіду до вечора вона не заважає мені писати. Поки я працюю, лежить на пляжі. Повертається о шостій, і я готую їй коктейль. Перевіряю, чи скрізь вона однаково засмагла. Спиваю сік її грейпфрутів. Вона смокче у мене, а я їй «заганяю ззаду». Потім вона читає через плече, щó я там понаписував, і просить прибрати «заганяю ззаду». Я поступаюся, пишу «оволодіваю нею», та як вона відвертається, роблю одну маленьку поправку на своєму «Макінтоші». Така ціна красного письменства. Історія літератури — довга низка зрад, сподіваюся, Аліса вибачить мені.

Не хочу дочитувати «Ніч лагідну» — в мене якийсь недобре передчуття: здається, у Діка Дайвера з Ніколь щось не ладнається. Слухаю «Крейцерову сонату» і згадую однойменний роман Толстого. Обдурений чоловік убиває дружину. Той дує навіяли йому скрипка і фортепіяно Бетговена. Чую, як вони сходяться, глушать одне одного, злітаються, розлучаються, миряться, сваряться і врешті зливаються у фінальному кресендо. Скрипка і фортепіяно не можуть звучати поодинці...

Якщо в нас нічого не вийде, я стану запеклим скептиком. Ніколи й нікому не зможу я дати так багато. Невже на старість мені доведеться вгоноблятися дорогими повіями та відеокасетами?

Нам воно повинне вдатися.

Треба тільки переступити оцю межу в три роки. Бачте, щосекунди в мене вже інша думка.

Може, нам ліпше пожити окремо. Життя удвох так виснажує.

Для мене немає ніяких табу, й обмін партнерами мене не шокує. Зрештою, як уже судилося бути рогоносцем, то ліпше самому це влаштувати. Вільний союз — це таки вихід: адюльтер під контролем.

Ні, я знаю, нам треба хутчій зробити дитину!

Я сам себе боюся. Зворотний відлік розпочався, спливають Дамоклові дні. За три дні буде рівно три роки, як я живу з Алісою.

VI

День Д-2

Нерозумно прагнути застиглого життя. Ми хочемо, щоб час зупинився, щоб кохання було вічне і ніщо ніколи не згасало, тобто всеньке життя хочемо купатися в золотому дитинстві. Ми будемо мури, щоб обгородитися, і колись ті мури стануть нашою в'язницею.

Тепер, коли я живу з Алісою, я не буду більше мурів. Я приймаю кожну мить з нею як подарунок. Виявляється, тужити можна і посправжньому. Часом буває мені так добре, що я кажу: «Ти ба! Я ж потім шкодуватиму за цим: треба намагатися не забути цих хвилин, щоб потім було що згадувати, як усе стане погано». Я збагнув одну річ: щоб кохання не минулося, в кожному має бути щось невловне. Не допустити прісноти — ні, це не означає, що треба

підстьобувати себе штучними збадьорюваннями, просто треба дивуватися чудесам кожного дня. Бути щедрим і не мудрувати. Ти справді закоханий, якщо починаєш видушувати зубну пасту на другу, не свою щітку.

Я пізнав головне: щоб стати щасливим, потрібно зазнати стану страшенної нещасливості. Якщо не відучишся у школі горя, щастя не може бути міцне. Три роки живе те кохання, що не штурмувало вершин і не побувало на дні, а впало з неба готове. Кохання тоді живе довго, коли кожен з коханих знає йому ціну, і ліпше буде розрахуватися наперед, а то рахунок тобі виставлять потім. Ми виявилися не готові до щастя, бо не привчилися до нещастя. Адже ми росли, поклоняючись одному богові,— комфорту. Треба знати, хто ти є і кого ти кохаєш. Треба бути завершеним, щоб прожити незавершену історію.

Сподіваюся, облудна назва цієї книжки не дуже вас вразила: звичайно, кохання живе не три роки; і я щасливий, що помилився. Якщо книжку оприлюднило видавництво «Грассе», то це не означає, що в ній обов'язково написано правду.

Не знаю, що готує мені минуле (як казала Саган), та я іду вперед, тремтячи від жаху і захвату, бо вибору в мене немає, не так безтурботно, як раніш, та вперед, попри все — вперед, всупереч усьому — вперед, і, кажу вам, це чудово.

Ми кохаємося в прозорій воді безлюдної бухти. Обіймаємося на розі кепсько освітленого провулку, попиваючи «Маркес де Касерес». І повсякчас їмо. Ось воно нарешті, справжнє життя. Коли я попросив Алісу вийти за мене заміж, вона дала мені відповідь, переповнену ніжністю, романтикою, проникливістю, красою і теплом:

— Ні.

Післязавтра буде рівно три роки, як я живу з нею.

VII

День Д-1

Невідворотно сяє сонце. Може, мало хто помітить, та я не одну годину мордувався з цією фразою. Щебечуть пташки, і тільки тому я помічаю, що вже день. Цього літа «Фуджіз» виконали «Killing me softly with his song» Роберти Флек, і я знаю, що згадуватиму про це.

— Ти знаєш, Марку, що завтра в нас річниця, три роки, як ми разом?

— Цить! Замовкни. Начхати мені на річниці, чути не хочу про них!

— А як на мене, це чудово, не розумію, чому ти таке кажеш...

— Та нічого я не кажу, просто мені треба працювати.

— Сказати тобі? Ти — самозакоханий егоїст, і настільки заглибився у себе, що аж верне.

— Щоб когось кохати, спершу треба полюбити себе.

— Ти так себе любиш, що більше тебе ні на кого не вистарчає, ось у чому твоя проблема?

Вона поїхала моїм моторолером, лишивши по собі чарівний хвіст пилюги на розбитому шляху. Я й не намагався її наздогнати. За декілька годин вона повернулася, і я перепросив, цілуючи їй ноги. Обіцяв, що ми влаштуємо вдвох барбекю, щоб відсвяткувати нашу річницю. Квіти в саду були жовті й червоні. Я запитав її:

— Коли ти мене покинеш?

— За десять кілограмів.

— Отак-пак! А я тут до чого, адже від щастя гладшають?

В той самий час в Парижі один актор на ймення Бруно Рішар записав у щоденнику таку фразу: «Щастя — це мовчання нещастя». Він може спокійно вмирати.

Завтра буде рівно три роки, як я живу з Алісою.

VIII

День Д

Ось і настав останній день літа. Край відчувається на всіх пляжах Форментери. Поїхала Матильда, не лишивши своєї адреси. Вітер промикається за кам'яні огорожі й плутається під ногами. Непохитно сяє небо. Безгоміння западає на Балеарських островах.

Епікур закликає жити одним днем, повною простого задоволення. Чи й справді треба воліти задоволення, а не щастя? Може, не слід питатися, скільки років живе кохання, а тішитися хвилиною, бо це — найліпший спосіб продовжити її? Ми будемо друзями. Друзями, що тримаються за руки, засмагають, міцно цілуються, ніжно порають одне одного, притулившись до стіни вілли і слухаючи Ела Гріна, — та все ж таки друзями.

Пречудова днина випала на честь нашої річ-ниці. Ми були на пляжі, купалися, спали, щасливі такі, що аж. У пляжній ятці мене впізнав бармен-італієць.

— *Hello, my friend Marc Marrognier**!

Я відказав:

— Марк Марроньє помер. Я вбив його. Віднині тут тільки я, а мене зовуть Фредерик Бегбедер.

Він нічого не почув за музикою, що ревіла мов несамовита. Ми поділили на двох диню і порцію морозива. Я знову надів годинника. Я став нарешті самим собою, примирившись із Землею та з часом.

І ось прийшов вечір. Ми зайшли до Ансельма хильнути джинкасу й послухати, як хлюпає море об хвилеріз, а потім повернулися додому.

В нічній пільмі сяяли зорі та свічки. Аліса приготувала салату з авокадо з помідорами. Я запалив ароматичну паличку. Тріскучий приймач передавав давні записи фламенко. Ягнячі відбивні смажилися на мангалі. На стіні поміж блакитними кахлями ховалися ящірки. Цвіркуни раптом позамовкали усі разом. Аліса сіла коло

* Добридень, друже мій, Марку Марроньє (англ.).

мене, усміхаючись від повноти почуттів. Ми випили рожевого вина, по дві плящини. Три роки! Зворотний відлік скінчився! Одного я не тямив: адже зворотний відлік — це початок. Кінець зворотного відліку — і злітає ракета. Алілуя! О радість! О диво! А я, дурник такий, боявся!

Дивує в цім житті те, що воно триває. Ми цілувалися, неквапливо, переплівши руки, під помаранчевим місяцем, на порозі майбутнього.

Я зиркнув на годинника: була 23 година 59 хвилин.

Верб'є — Ферментера, 1994-1997

Літературно-художнє видання

Фредерик БЕГБЕДЕР

КОХАННЯ ЖИВЕ ТРИ РОКИ

Роман

ТОВ «ВИДАВНИЧА ГРУПА КМ-БУКС»
04060, Київ, вул. Олега Ольжича, 27/22, офіс 3
info@kmbooks.com.ua
www.kmbooks.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників, розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 5006 від 06.11.2015

Замовляйте наші книжки в інтернет-книгарнях:
www.kmbooks.com.ua; +380 (44) 228 78 24
www.bukva.ua; +380 (44) 359 0 369

З питань гуртових закупівель звертайтеся:
у Києві: +380 (44) 237 70 25;
у Львові: +380 (32) 245 01 71, +380 (67) 370 77 90

Повний асортимент наших книжок представлений
у книгарнях української національної мережі «Буква»
www.bukva.ua; +380 (44) 237 70 24

Центральна книгарня «Буква»:
м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 3-Б
+380 (44) 279-64-38

Формат 84x108/32.
Умов. друк. арк. 6,84. Обл.-вид. арк. 3,9.
Наклад 1500 прим.

Віддруковано на поліграфічному обладнанні
ТОВ «Видавнича група КМ-БУКС»

Відома теорія твердить: кохання залежить від рівня дофаміну. Не виробляється більше дофамін — прощай, закоханість! Марк Марроньє, на жаль, переконався в цьому на власному досвіді: щойно минули перші три роки його шлюбу, як дружина йому набридла, а героя затягнув вир нової пристрасті. Але час невпинно біжить, і до критичного трирічного строку лишається всього тиждень.

Невже і цього разу все повториться знову?